

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BOŞANMA SÜRECİNDEKİ KADINLARIN PSİKOLOJİK
DAYANIKLILIK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ

YELİZ COŞKUN

İzmir
2019

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BOŞANMA SÜRECİNDEKİ KADINLARIN PSİKOLOJİK
DAYANIKLILIK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ

YELİZ COŞKUN

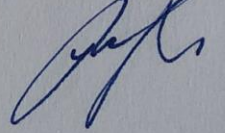
DANIŞMAN
Doç.Dr.Serkan AYAN

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Boşanma Sürecindeki Kadınların Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi " adlı çalışmanın içerdiği fikri izinsiz başka bir yerden almadığımı; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında ve bölümlerinin yazımında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, ayrıca bu çalışmanın Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve *intihal içermediğini* beyan ederim. Herhangi bir zamanda aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonuca razı olduğumu bildiririm.

17/06/2019

Yeliz COŞKUN

Tarih: 28.06.2019

Tez Başlığı:

BOŞANMA SÜRECİNDEKİ KADINLARIN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ
DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 82 sayfalık kısmına ilişkin, 28.06.2019 tarihinde **tez danışmanım tarafından** Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (Turnitin-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen **filtreleme tiplerinden biri**(uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin **benzerlik oranı % 29'dur**.

- <http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/> adresindeki Tez İntihal Analiz Programı Kullanım Kılavuzunu okudum ☒

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) ☐

Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30) ☒

☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☐ Kaynakça hariç, ☐ Alıntılar dâhil, ☐ Altı (6) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.	☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☐ Kaynakça dâhil, ☐ Alıntılar dâhil.
EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı.X EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd İçinde.X	

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı: YELİZ COŞKUN

Öğrenci No: 2013950205

Anabilim Dalı: AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI

Programı: AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI

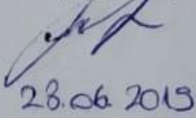
Statüsü: Yüksek Lisans ☒

Doktora ☐

ÖĞRENCİ DANIŞMAN

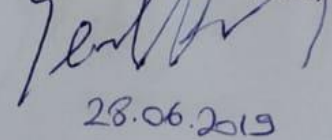
Yeliz COŞKUN

(Adı Soyadı, İmza, Tarih)

28.06.2019

Doç. Dr. Serkan AYAN

(Unvan, Adı Soyadı, İmza, Tarih)

28.06.2019

Açıklamalar

1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (☐) işaretleyerek doldurunuz.

Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine (Ali Taş Tel: +90 (232) 3018026 veya ali.tas@deu.edu.tr) başvurunuz.

2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu* formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.

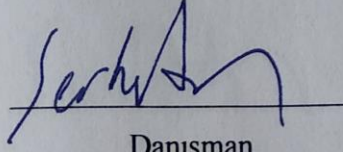
3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.

4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programı yüklemeyi yaparken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

Yeliz COŞKUN Tarafından Doç. Dr. Serkan AYAN yönetiminde hazırlanan Boşanma Sürecindeki Kadınların Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından "**Yüksek Lisans Tezi**" olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Serkan AYAN

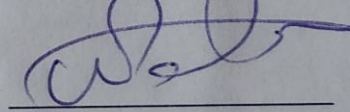
Danışman

Prof. Dr. Fatih ŞAHİN

Jüri Üyesi

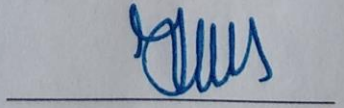
Dr. Öğr. Üyesi Nalan KAHVECİ

Jüri Üyesi

28.06.2019

Prof. Dr. Süha YILMAZ

Enstitü Müdürü ✓

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim süresince pozitif katkısını ve anlayışını benden esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Serkan AYAN'a en içten saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmanın verilerin toplanma sürecinde hoşgörülerini esirgemeyen mesai arkadaşlarıma, bana kendimi güçlü hissettirerek, her zaman yanımda olduklarını bildiğim sevgili dostlarım Burcu PAMUKÇU'ya, Zeynep ERKAN ATİK'e, Zuhul TARLIĞ'a ve Gülce İŞLEGEN ALTUNEL'e, çocukluğum Gonca Gül KESKİN'e ,.

Yıllarca eğitim yaşantımı takip ederek beni bir adım öne taşıyan ve şimdi uzaklardan beni izleyen canım dedem ve babaanneme, beni koşulsuz sevdikleri ve emekleri için anne ve babama, sevgi dolu bir ailede büyümeme vesile oldukları için kardeşlerime,

Karşılaştığımız andan itibaren yaşamımda bir dönüm noktası olduğuna inandığım, hayatımın her alanında bana arkadaşlık eden, tez hazırlama sürecimdeki öz verisi ve hoş görüşü ile bir kez daha kalbimi kazanan sevgili eşim Umut Haydar COŞKUN'a ve vesilesiyle hayatıma dahil olan ikinci anne ve babama,

Ve yaklaşık 3 yıl önce dünyaya gelerek hayatımın merkezine yerleşen ve genel motivasyon kaynağım olan sevgili oğlum Uzay COŞKUN'a

Sonsuz Teşekkür Ederim...

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
TABLO LAR LİSTESİ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	viii

BÖLÜM 1

1.GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Promlem Cümlesi.....	4
1.5. Alt Problemler.....	4
1.6. Sayıtlılar.....	5
1.7. Sınırlılıklar.....	5
1.8. Tanımlar.....	5

BÖLÜM II

2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	6
2.1. Psikolojik Dayanıklılık.....	6
2.1.2. Psikolojik Dayanıklılık Kavramı.....	7
2.1.3. Psikolojik Dayanıklılığın Boyutları.....	9
2.1.4. Psikolojik Dayanıklılığı Etkileyen Faktörler.....	10
2.1.4.1. Risk Faktörleri.....	10
2.1.4.2. Koruyucu Faktörler.....	12
2.1.4.3. Olumlu Sonuçlar.....	13
2.2. Boşanma	13
2.2.1. Boşanma Süreçleri.....	14

2.2.2. Türk Medeni Kanunu'na Göre Boşanma.....	18
2.2.2.1. Boşanmanın Özel Sebepleri.....	18
2.2.2.2. Boşanmanın Genel Sebepleri.....	19
2.3. İlgili Araştırmalar.....	21
2.3.1. Psikolojik Dayanıklılıkla İlgili Türkiye'de ve Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	21
 BÖLÜM III.....	 28
3.YÖNTEM	28
3.1. Araştırmanın Modeli.....	28
3.2. Evren ve Örneklem	28
3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları	30
3.3.1.Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği.....	30
3.3.2. Kişisel Bilgi Formu.....	31
3.4. Verilerin Analizi.....	31
3.5. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği	31
3.6. Araştırmacının Rolü	32
 BÖLÜM IV	 33
4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	33
4.1.Boşanma Sürecindeki Kadınların Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	33
4.1.1. Boşanma Sürecindeki Kadınların Çalışma Durumuna Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	33
4.1.2. Boşanma Sürecindeki Kadınların Yaşlarına Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	34
4.1.3. Boşanma Sürecindeki Kadınların Eğitim Durumuna Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	35
4.1.4. Boşanma Sürecindeki Kadınların Ekonomik Gelir Durumuna Göre	

Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	37
4.1.5. Boşanma Sürecindeki Kadınların Geçimini Sağlama Durumuna Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	38
4.1.6. Boşanma Sürecindeki Kadınların Çocuk Sayısına Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	39
4.1.7. Boşanma Sürecindeki Kadınların İkamet Yerine Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	40
 BÖLÜM V.....	 43
 5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	 43
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	43
5.2. Öneriler.....	47
 6. KAYNAKLAR.....	 50
 EKLER.....	 62
EK-1 Kişisel Bilgi Formu.....	62
EK-2 Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği.....	64
EK-3 Öğrencinin Akademik Özgeçmişi.....	65
EK-4 Ölçek İzin Belgesi.....	66
EK-5 Uygulama İzin Belgesi.....	67

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Risk Faktörleri Sınıflandırması.....	11
Tablo 2. Örnekleme ilişkin bilgiler.....	28
Tablo 3. Katılımcıların psikolojik dayanıklılık ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanların katılımcıların çalışma durumu değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları.....	33
Tablo 4. Katılımcıların psikolojik dayanıklılık ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanların katılımcıların yaşları değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları.....	34
Tablo 5. Katılımcıların psikolojik dayanıklılık ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanların katılımcıların eğitim durumları değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları.....	35
Tablo 6. Katılımcıların psikolojik dayanıklılık ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanların katılımcıların ekonomik geliri değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları.....	36
Tablo 7. Katılımcıların psikolojik dayanıklılık ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanların katılımcıların geçimini sağlayan kişi değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları.....	37
Tablo 8. Katılımcıların psikolojik dayanıklılık ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanların katılımcıların çocuk sayısı değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları.....	39
Tablo 9. Katılımcıların psikolojik dayanıklılık ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanların katılımcıların birlikte yaşadığı kişi değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları.....	41

ÖZET

Boşanma Sürecindeki Kadınların Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Boşanmada yaşanan hem nitel hem nicel artış ile birlikte bu süreçten etkilenenlere yönelik yapılan çalışmalarda da artış ve çeşitlilik gözlenmeye başlamıştır. Bu araştırma, boşanma sürecinde olan kadınların psikolojik dayanıklılıklarının yaş, öğrenim durumu, çalışma durumu, gelir durumu, çocuk sahibi olma, aile ile birlikte yaşama durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya İzmir ilinde yaşayan, boşanma davası çekişmeli olarak devam etmekte olan, çocuk sahibi ve araştırmaya gönüllü 85 kadın dahil edilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak, psikolojik dayanıklılık düzeylerini ölçmek için “Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği”; sosyo-demografik verileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Ölçme araçlarından elde edilen veriler SPSS 22.0 programına aktarılmış, araştırmada öne sürülen hipotezleri test etmek için ilk olarak dağılımın normal dağılıp dağılmadığı değerlendirilmiş, normal dağıldığı kanaatine varılınca t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Boşanma sürecinde olan kadınların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin bazı değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığının incelendiği bu araştırmada ulaşılan ilk bulgu, boşanma sürecinde olan kadınların psikolojik dayanıklılık ölçeğinden aldıkları toplam puanların, yaş, çalışma durumu, gelir durumu, çocuk sahibi olma, aile ile birlikte yaşama gibi değişkenler açısından farklılaşmadığı, eğitim durumu değişkeni açısından farklılaşmadığı sonucuna varılmıştır. Bunun yanında Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği alt boyutlarına bakıldığında ise; iş durumu, kiminle ikamet ettiği ve geçimini kimin sağladığı değişkenlerine göre tüm alt boyutlarda anlamlı bir farklılığın bulunmadığı; ancak katılımcıların yaşlarının yapısal stil ve sosyal yeterlik alt boyutlarında; eğitim durumunun yapısal stil, sosyal yeterlik ve sosyal kaynaklar alt boyutlarında; gelir durumunun sosyal yeterlik alt boyutunda; son olarak çocuk sayısının sosyal yeterlik alt boyutunda farklılaştığı bulgulanmıştır. Araştırmanın sonucunda boşanma süreci boyunca yeni düzen oluşturma çabasında olan kadınların, bu süreci daha sağlıklı

atlabilmeleri için, baş etme becerilerini kuvvetlendirmelerinin ve algıladıkları bir sosyal desteğe sahip olmalarının önemli bir faktör olduğu, bu durumun psikolojik dayanıklılık düzeylerine olumlu yansıdığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik Dayanıklılık, Boşanma, Kadın, Aile Mahkemesi,

ABSTRACT

An Investigation of Psychological Resilience Levels of Women who are in Divorce Process According to Some Variables

Both quantitative and qualitative increase in divorce, as well as the studies that are affected by this process, have begun to increase and diversity. This study was carried out to determine whether the psychological resilience of women who are in the process of divorce is different according to their age, educational status, having children, living with family. The study included 85 women who lived in İzmir, had contentious divorce case, had children and were volunteered for the study. In the research, as a data collection tool, in order to measure psychological durability levels a Resilience Scale for Adults and a personal information form developed by the researcher were used to collect socio-demographic data. The data obtained from the measurement tools were transferred to SPSS 22.0 Program. In order to test the hypotheses proposed in the research firstly the distribution is evaluated as normal distribution, then t test and one-way analysis of variance were used when it was concluded that it was distributed normally. The first finding in this study that examined whether the psychological resilience levels of women in divorce period differ in terms of some variables, it has been concluded that the total scores of women in the divorce period from the psychological resilience scale do not differ in terms of age, working status, income status, having a child or living together with the family. On the other hand, when the psychological resilience scale sub-dimensions were examined, it was found that there was no significant difference in all sub-dimensions according to the variables of the job situation, who resided and who provided the livelihood-however, it was found that in the subdimensions of structural style and social competence of the participants' ages, the status of education in the sub-dimension and the number of children differed in the social competence sub-dimension. As a result of the study, it is concluded that women who are trying to create a new order during the divorce period have an important factor to strengthen their coping skills and have a social support to perceive this process in a more healthy way, and this situation reflects the psychological resilience levels positively.

Key Words: Psychological Resilience, Divorce, Women, Family Court

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, problem cümlesi, alt problemleri, sayıtlıları, sınırlılıkları ve konuya ilişkin kavramlara yönelik açıklamalar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Cinsiyetleri ayrı iki kişinin tam ve sürekli bir hayat ortaklığı kurmak amacı ile birleşmeleri, ayrıca bu isteklerini yetkili memur ve tanıklarının önünde karşılıklı olarak beyan etmeleri ile kurulan evlilik bağı; kültürler arası bir takım farklılıklar göstermekle birlikte, evrensel bir kurumdur ve hemen hemen tüm insan topluluklarında görülmektedir. Evlilik bağının kurulması ile aile sistemi ortaya çıkmakta ve toplumun ahlaksal, sosyal ve kültürel devamlılığının sağlanması adına önem taşımaktadır (Kansız ve Arkar, 2011; Hallaç ve Öz, 2014; Akıntürk ve Ateş Karaman, 2013).

Evlilik kavramı, birbirinden farklı ilgi, istek ve ihtiyaçlara sahip iki insanın, birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk sahibi olmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla kurdukları bir ilişkiler sistemi, karşılıklı bir dayanışma ve toplumsal onaylamayla gerçekleşmiş bir sözleşme ve tüm toplumsal yasaklamalar dışında tutulan cinsel gereksinimlerin karşılıklı olarak doyuma ulaştırıldığı bir kaynaşmadır (Özügür, 1990).

Evlilik kurumu eşler arasında “ölüm ayırincaya kadar birliktelik” amacı taşır. Ancak çiftlerin karşısındaki tüm kamusal baskı, gelenek ve göreneklere rağmen, “bir yastıkta ömür boyu sürmesi” niyetiyle kurulan evlilik birliği, kimi durumlarda zarar görebilmektedir. Yıllar içerisinde, ilişkinin beklentileri karşılamaması, beklentilerin değişmesi gibi birçok nedenden dolayı, kadın ve erkeğin yollarını ayırma isteği artık doğal karşılanmaya başlanmıştır. Bu birlikteliğin bozulması da birçok kez evlilik kadar eski bir tarihi olan boşanma ile sonuçlanmaktadır (Nazlı, 2014; Özgüven, 2000).

Boşanma kararının alınması bilişsel olarak zor bir süreçtir ve bu kararın verilmesinde; evliliğin devamından elde edilecek faydanın, evliliğin sonlanmasından elde edilecek faydadan daha az görülmesi temel neden olmaktadır (Raley, K. ve Bumpass, L. 2003).

Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki istatistikler, boşanma oranında ciddi bir artış olduğunu göstermektedir. Ülkemizde boşanma oranlarının, batı ülkeleriyle kıyaslandığında düşük bir seviyede bulunduğu, ancak yıllara göre boşanma oranları incelendiğinde ise, artış gözlenmektedir (Nazlı, 2014). Türkiye İstatistik Kurumu’nun

(TÜİK) 2018 yılına ait verilerine göre, boşanan çiftlerin sayısının 2016 Yılında 126.164 İken 2017 Yılında %1,8 Artarak 128.411 Sayısına ulaştığı; kaba boşanma hızının binde 1,6 olarak gerçekleştiği anlaşılmaktadır. (TÜİK, 2018).

Boşanma sayısının artması ile birlikte bu süreçten etkilenenlere yönelik yapılan araştırmalarda artış ve çeşitlilik gözlenmektedir. Bu konuda yapılan çalışmaların genellikle dört ana başlıkta toplandığı görülmektedir. Boşanmanın çocuk ve ergenler üzerindeki etkileri, boşanmanın kadın cinsiyetine ve statüsüne olan etkisi, boşanmanın hukuki yönü, boşanmanın neden ve sonuçlarını ortaya koymak, bu alanda yapılan temel çalışma konularıdır (Yurtkuran-Demirkan, Günindi Ersöz, Beder Şen, Ertekin, Sezgin, Turgut ve Şehitoğlu, 2009).

Boşanma süreci incelendiğinde, bu aşamada olan kadın ve erkeklerin farklı şekillerde etkilendiklerini ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalara göre, kadınların öncelikli olarak aile içi şiddet, erkeklerin de öncelikli olarak iletişim çatışmaları nedeni ile boşanmak istedikleri (Kayma Güneş, 2007), bu süreçte ailenin parçalanmasının ardından erkeklerin yalnız yaşama oranının, kadınların ise yalnız hissetme duygusunun arttığı ve maddi yönden güçlü olma sorumluluğu altına girdikleri (Kaya, 2009), kadınların erkeklere göre daha iyi problem çözme becerilerine sahip olduğu görülmektedir (Uyar, 1999).

Boşanma süreci yasal olarak her ne kadar çiftlerden birinin aile mahkemesi hakimliğine başvurması ile başlasa da, boşanma kararı alınması ile mevcut yaşam şekli hem kadın hem de erkek için yeni bir düzen oluşturma gereği meydana getirmektedir. Yeni bir yaşam şekli oluşturmak özellikle boşanma sürecindeki bir kadın açısından ele alındığında beraberinde yeni sorunlar ve sorumluluklar oluşturmaktadır. Bu süreçteki kadınlar, yeni bir yaşam kurmak, ayrıldığı eşi ve çocuklarıyla yeni bir ilişki geliştirmek, aynı zamanda ekonomik zorluklar ve sosyal ilişkilerdeki değişimlerle baş etmek durumunda kalmaktadır (Öngider, 2013).

Giderek artan bir kalabalığı temsil eden bu süreçteki kadınların, kiminin daha çok yıprandığı gözlenirken, kiminin ise bu süreci kontrollü bir biçimde yönettiği, kendi baş etme mekanizmalarını kullandığı ve daha az kayıpla atlattığı görülmektedir. Boşanma sonrası yaşamını idame ettirme konusunda ekonomik ve sosyal yönden güvencesi olan kadınların boşanma kararı aldıktan sonra muhtemel yaşayabilecekleri güçlükleri göze aldıkları, ancak ekonomik anlamda eşe bağımlı olan kadınların bu süreçle baş edemedikleri, kendilerini evliliklerini sürdürmek zorunda hissettikleri görülmektedir (Uçan, 2007).

Aynı kriz sürecini yaşayan kadınların bazılarının diğerlerine göre daha çabuk uyum sağlaması ve toplumda daha anlamlı bir yaşam biçimi oluşturmaya yönelmeleri dikkat çekici

bir durumdur. İlgili alanyazına bakıldığında, kişilerin oldukça zor koşullara karşın, olumsuz koşulların üstesinden başarıyla gelebilme ve uyum sağlayabilme yeteneklerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. (Güngör, 2014; Öz ve Bahadır Yılmaz, 2009)

Psikolojik dayanıklılık kavramına baktığımızda boşanma süreci gibi olumsuzluk içeren bir durum ile karşı karşıya kalındığında koruyucu faktörler ile risk faktörlerinin etkileşimi sonucu ortaya çıkan dinamik süreç, kişinin hayatındaki değişikliğe uyum göstermesini içermektedir (Kararımak, 2006).

Psikolojik dayanıklılık olumsuz koşullara rağmen kendini toparlama gücünün en önemli unsuru olarak görülmüştür (Terzi, 2008). Yabancı literatürde “resilience” olarak bilinen bu kavram, ülkemizde yapılan çalışmalarda “yılmazlık” (Gürkan, 2006), “psikolojik sağlamlık” (Sipahioğlu, 2008) ve “psikolojik dayanıklılık” (Terzi, 2005) şeklinde kullanılmıştır. Boşanma sürecindeki kadınlar üzerinde yapılan bu çalışmanın, psikolojik olarak dayanıklı kadınların sosyodemografik özellikleri ile birlikte incelenerek hangi değişkenler tarafından güdülediklerinin anlaşılması hedeflenmiş olup, her geçen gün kalabalıklaşan boşanma davası süren kadınların yaşam kalitelerini artırmada yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın temel amacı, boşanma aşamasındaki kadınların bazı sosyodemografik (yaş, öğrenim durumu, çalışma durumu, gelir durumu, çocuk sahibi olma, aile ile birlikte yaşama) değişkenlerinin, onların psikolojik dayanıklılık düzeylerini ne oranda etkilediğini saptamaktır.

Boşanma davalarındaki artışa nazaran bu konuda yapılan çalışmaların sınırlı olması, mevcut çalışmaların ise genellikle bu sürecin gerek kadın-erkek açısından gerekse çocuklar açısından olumsuz etkilerini ortaya çıkarmakla yetinmesi, bu süreci değişik açılardan ele alma gereğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada boşanma sürecindeki kadınların var olan olumlu dinamiklerini ortaya çıkarmak, bu sayede bundan sonraki çalışmalara farklı bir bakış açısı kazandırmak hedeflenmiştir. Ayrıca boşanma sürecine giren kadınlara yönelik çeşitli kurumlar, dernekler ve vakıflar tarafından yapılan psiko-sosyal destek çalışmalarında kadınların var olan olumsuz durumlarını ele almanın yanında bireysel farklılıkların da dikkate alınarak psikolojik dayanıklılık düzeyi yüksek kişilerin bu durumlarının korunmasına fayda sağlanması amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Evlilik birlikteliğinin sonlanması konusunda son yıllarda artış olduğu bilinmektedir. Toplumsal değişme kapsamında yer alan ekonomik yapıdaki değişmeler, nüfus artış hızındaki değişmeler, dinsel yapıdaki değişmeler, aile ve akrabalık ilişkilerindeki değişmeler, gelenek ve göreneklerdeki değişmelerden evlilik kurumu da etkilenmektedir. Değişen toplumda evliliklerin boşanma ile sonuçlanması evlilik anlayışındaki değişim, evliliği ödüllendirici ve doyum sağlayıcı ilişki haline getirme istikrarındaki artışın bir göstergesi olarak görülmektedir.(Aydın ve Baran 2010; Yörükoğlu 2000).

Evlilik anlayışındaki değişimle birlikte boşanma olgusu da, hızı artmış olan toplumsal değişimden nasibini almıştır. Boşanma aşamasındaki kişiler bu sürecin nasıl geliştiğini, neler yapmaları gerektiğini, sürecin hukuki yanını nasıl hızlandırabileceklerini ya da süreci nasıl en az zararla atlatabileceklerini bilerek adım atmaya başlamışlardır. Boşanma sürecindeki bir kadın önceleri bir süre çevreden izole bir şekilde yaşarken, günümüzde bir an önce toplumdaki yeni konumunu oluşturma çabası içerisine girmektedir.

Bu çalışma, kadının boşanma sürecindeki psikolojik dayanıklılığını hangi kaynaklarını kullanarak koruduğunu ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Bu süreçteki kadınların nelerden olumsuz etkilendikleri ve yaşadıkları güçlüklerin anlaşılmasına yönelik yapılan araştırmaların yanı sıra, önleyici çalışmaların yapılabilmesi için psikolojik dayanıklılığın korunmasına yönelik olan bu araştırmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Problem Cümlesi

Boşanma sürecindeki kadınların psikolojik dayanıklılıkları çeşitli değişkenler açısından incelendiğinde anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

1.5.Araştırmanın Alt Problemleri

Araştırmanın amacı boşanma sürecindeki kadınların psikolojik dayanıklılıklarını bazı değişkenler açısından incelemektir. Bu temel amaç çerçevesinde araştırmada cevaplanmaya çalışılan sorular şunlardır:

Boşanma sürecindeki kadınların psikolojik dayanıklılıkları;

1. Boşanma sürecindeki kadınların psikolojik dayanıklılıkları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Boşanma sürecindeki kadınların psikolojik dayanıklılıkları öğrenim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Boşanma sürecindeki kadınların psikolojik dayanıklılıkları çalışıp-çalışmama durumlarına

göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

4. Boşanma sürecindeki kadınların psikolojik dayanıklılıkları gelir durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

5. Boşanma sürecindeki kadınların psikolojik dayanıklılıkları geçimini kimin sağladığına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

6. Boşanma sürecindeki kadınların psikolojik dayanıklılıkları çocuk sahibi olup-olmama durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

7. Boşanma sürecindeki kadınların psikolojik dayanıklılıkları birlikte yaşadıkları kişilere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.6.Sayıtlılar

Araştırmaya gönüllü olarak katılan katılımcıların uygulanan veri toplama araçlarını en doğru ve en düzgün şekilde yanıtladıkları varsayılmaktadır.

1.7. Sınırlılıklar

Araştırmanın örneklem grubu, İzmir İli'nde boşanma davası çekişmeli olarak süren çocuklu kadınlardan oluşmaktadır. Bu durumda boşanma davası süren erkekler ve anlaşmalı boşanmak için mahkemeye başvuran kadınlar örnekleme alınmamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular kişisel bilgi formu ve psikolojik dayanıklılık testinin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Boşanma: Eşler hayatta iken kanunda düzenlenmiş bir sebebe dayanarak, eşlerden birinin açacağı dava neticesinde evlilik birliğine hakim kararı ile son verilmesidir.

Psikolojik Dayanıklılık: Olumsuzluklara rağmen mevcut zorlukları aşabilen ve beklenenden daha iyi gelişim gösteren bireylerin ayakta kalmalarını sağlayan özellik veya kişisel bir yeteneğe sahip oldukları inancı, stresli yaşam deneyimleri karşısında bireyin çabuk uyum gösterebilme yeteneği ve travmaları atlatma durumudur (Masten, Morison, Pellegrini ve Teliegen, 1990).

BÖLÜM II.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2. 1. Psikolojik Dayanıklılık

Birey kendi kişisel ve çevresel bütünlüğü içerisinde bir düzen oluşturur. Bazen bu bütünlüğün ve ahengin bozulduğu durumlar yaşanır. Sevilen birisinin kaybedilmesi, işten çıkarılma, terör saldırısı, ciddi sağlık problemleri gibi sarsıcı olaylar kişilerin yaşantılarını sekteye uğratan zorlu hayat tecrübeleridir. Küreselleşme sonucu değişen dünya ile beraber bireyler yaşamış oldukları korku, depresyon, yalnızlık, stres, tükenmişlik, sosyal fobi, yabancılaşma, benmerkezcilik, yalıtılmışlık, ötekileştirme gibi doğrudan etkilendikleri psikolojik sorunlar daha çok artmış, bu doğrultuda da bireyler yaşadıkları psikolojik sorunları daha çok dile getirmeye başlamıştır (Ülker-Tümlü ve Receptoğlu 2013).

İkinci dünya savaşı sonrası psikoloji bilimi üzerine yapılan çalışmalarda görülmüştür ki, daha çok ruhsal bozukluklardan kaynaklı rahatsızlıkları ve patolojileri tedavi etmeye odaklanılmıştır (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000). Bu durum bireyin olumlu yönlerinin ve pozitif kaynaklarını ihmal edilmesine, yalnız "sorun odaklı" bir bakış açısına yol açmıştır. Psikoloji alanında yazılan makalelerin yer aldığı bir veritabanında yapılan araştırmada depresyon ile ilgili konular içeren 70,856 makale bulunduğu ancak sadece 851 makalenin mutluluk konusuna değindiği görülmüştür (Faller, 2001). Postmodernizm ve psikoloji alanındaki çağdaş yaklaşımların etkisiyle sosyal bilimlerdeki sorun odaklı yaklaşımlar zihinsel çarpıtmalar, mantıksız düşünceler, umutsuzluk düzeyleri gibi insanda olumsuz ve zayıf noktalara yönelmek yerine olumlu ve güçlü noktalara temas etmeye başlamıştır. İnsanın güçlü yönlerine ve iyilik haline önem veren, kişinin doğasına olumlu yaklaşım sergileyen bu bakış açısına pozitif psikoloji denilmektedir (Kararımak ve Siviş, 2008). Seligman (2002) öncülüğünde bu kavram tartışılmaya başlamıştır.

Bireylerin mutlu ve sağlıklı olabilmeleri amacıyla kendi hayatlarındaki etkililiklerini artırmak, değişim ve gelişimin kendilerinden başladığını fark edip, bu farkındalığı yaşantılarında uygulamalarına yardımcı olmak adına pozitif psikoloji bu alanda ön plana çıkmıştır (Ülker Tümlü ve Receptoğlu, 2013). Pozitif psikoloji insan doğasında hatalı ve incinmiş noktaları düzeltmekten ziyade olumlu özelliklerini vurgulayarak kişinin doyumlu bir hayat sürmesini, toplumunda kişiden fayda sağlamasını amaçlar (Biricik, 2012).

Son yıllarda pozitif psikolojinin, psikoloji alanında kendini göstermesiyle umut, yılmazlık, iyimserlik, mutluluk, affedicilik, öz yeterlilik, iyilik hali gibi konularda araştırmaların arttığı gözlenmiştir (Gable ve Haidt, 2005). Psikolojik dayanıklılıkta, pozitif

psikolojinin ele alınması gereken en önemli konularından biridir.

2.1.2. Psikolojik Dayanıklılık Kavramı

Sosyokültürel bir varlık olan insan, ihtiyaçlarını karşılandığı doğal çevresi ve kendine özgü kişiliğini geliştirdiği sosyal çevresi ile bütünleşerek yaşamını sürdürmektedir. Özellikle yaşanan felaketler karşısında çevresine karşı uyum sağlama eğiliminde olan kişilerin, etraflarında olup bitenlere yönelik katılımcı olmalarını sağlayan, hayata ve çalışmaya yönelik güçlü bir bağlılık duyguları vardır. Çevrelerindeki olayları kontrol edebileceklerine ve gidişatı etkileyebileceklerine inanır, değişim ve gelişimlerden memnun olmayı başarabilirler. Bu durum o kişilerin dayanıklı olmaları ile açıklanır (Bartone, Roland, Picano ve Williams, 2008). Her bireyin aynı stres altında aynı ölçüde dayanıklı olmadığı bilinmektedir, bu farklılık dayanıklılık kavramının psikoloji biliminde özel bir yer almasını sağlamıştır.

1970'li yılların sonunda Kobasa, doktora tezi çalışmasında psikolojik dayanıklılık kavramına odaklanmıştır. Bu doğrultuda Illinois belediyesinde çalışan 40'lı yaşlardaki üst ve orta düzey idareci konumunda toplam 670 erkek çalışanı değerlendirmiştir. Çalışanlardan ilk olarak son üç yıl içerisinde başlarından geçen stresli yaşam olaylarını ve geçirmiş oldukları hastalıkların bir listesi istenilmiştir. Daha sonra karşılaştırmak amacı ile streslerin yoğunluğu ve geçirdikleri hastalıklar açısından ortalamanın üzerinde puan alan 200 kişiyi bir gruba, yine yüksek düzeyde stresli ancak düşük hastalık puanı alan 126 kişiyi başka bir gruba koyarak karşılaştırma yapmıştır. Bu sayede yoğun stresli ancak düşük hastalık puanı alan kişileri belirlemiş ve ortak noktalar yakalamıştır. Bu kişilerin işlerine tümüyle kendilerini adanmış oldukları, zorlukları tehditten ziyade yeteneklerini ortaya koyabilecekleri bir vesile olarak algıladıkları, yaşamlarındaki olayların kontrolünü kendi ellerinde tutabildiklerini ortaya koymuştur (akt. Terzi 2005).

Fraser, Richman ve Galinsky (1999)'ye göre psikolojik dayanıklılık kavramı genellikle sıra dışı olaylara öngörülemeyen ve başarılı bir biçimde uyum sağlayan, güç koşullar altında olumlu ve beklenmedik sonuçlar ortaya koyan bireyleri tanımlamak üzere kullanılmaktadır. Yine benzer olarak insanın olumsuzluklar karşısında sergilediği uyum ve başa çıkabilme becerisi olarakta tanımlanmaktadır (Block ve Kremen, 1996). Ramirez (2007) ise psikolojik dayanıklılık kavramını incindikten sonra tekrar eski haline kolayca dönebilmek olarak belirtmektedir. Maddi (2006, 2007) de psikolojik dayanıklılık kavramını; stres yüklü koşullara rağmen var olan olası felaket durumlarını, gelişme fırsatlarına dönüştüren, beraberinde strateji, cesaret ve motivasyon gerektiren tutum ve beceri şekli

olarak ifade etmiştir.

Yine benzer olarak başka bir çalışmada da psikolojik dayanıklılık kavramı günlük yaşantıyı etkileyen ve stres ile baş etmede önemli bir beceri gerektiren bir kişilik tarzı olarak yer almaktadır (Sezgin, 2009). Terzi (2008) ise yaptığı çalışmada bu durumu kendini toplama gücü olarak değerlendirmiş ve psikolojik olarak dayanıklı kişileri sıra dışı durumlara uyum sağlayan ve zor koşullar altında olumlu ve beklenmedik başarılar kazanan kişiler olarak tanımlarken, Rolland ve Walsh (2006) dayanıklılığı, bir zorluk ile karşılaşıldığında baş etmenin ötesinde toparlanarak ve daha da güçlenip, gelişim göstererek oluşan aktif bir süreç olarak ifade etmiştir. Son olarak psikolojik dayanıklılığın hayatın şansız dönemlerinde ya da getirdiği değişikliklerde bizi hayata bağlayan, kötü ve zor durumlarda geri toparlanmayı sağlayan, sıkıntıları yöneten ve şartları iyi yönde düzelten bir kişisel güç olarak da tanımlandığı görülmektedir (Joseph ve Joseph, 2007).

Genel olarak tanımlamalara bakıldığında dayanıklılık kavramı stresli yaşam olayları ya da olumsuz çevresel etmenler gibi risk durumları ile sağlıklı bir uyum gösterme ile ilişkili olan, bireye destek olduğu düşünülen kişisel, ailesel ya da çevresel koruyucu faktörler arasındaki etkileşiminden oluşur (Windle, 2011).

Psikolojik dayanıklılık tanımlarına bakıldığında tanımlar arasında benzerlikler mevcut olup, tanımların dayanıklılığa farklı noktalardan yaklaştığı görülmektedir. Ülker-Tümlü ve Reçepoğlu (2013)'in psikolojik dayanıklılığın tanımlarına ilişkin yapmış oldukları literatür taramasında dayanıklılık kavramını üç temel özellikte sınıflandırmışlardır.

a) Bu özelliklerden birincisi olumsuzluklara rağmen zorlukların üstesinden gelebilen ve beklenenden daha iyi gelişim gösteren yüksek risk altındaki bireylerin ayakta kalmalarını sağlayan bir özellik olarak belirtilmiştir. Zorlu yaşam koşullarında yetişmiş ve başarılı ya da ünlü olmuş kişilerin yaşam öykülerine bakıldığında, yüksek risk altındaki grupların başarılı sonuçlar elde edebileceği değişkenleri belirlemek amacı ile yapılan psikolojik dayanıklılık çalışmaları ile paralellik ve uyum gösterdiği belirlenmiştir.

b) İkinci temel psikolojik dayanıklılık olgusu, stresli yaşam deneyimleri karşısında bireyin uyum gösterebilmesine işaret eder. Bu tür çalışmalarda boşanma, ailede çatışma gibi temel bir stres faktörü odak noktası olarak alınmıştır.

c) Üçüncü psikolojik dayanıklılık sınıflaması ise doğal felaket yaşama, sevilen bir yakını kaybetme, kazaya maruz kalma gibi travmatik ve örseleyici yaşam olaylarını atlatmayı ifade eder. Bu tür çalışmalarda yaşanan travmatik olayın etkilerinden kurtulma ve iyileşme konusunda önemli rol oynayan bireysel özellikler ve farklılıklara değinmişlerdir.

Yapılan tanımlamalar ve sınıflamalardan da anlaşılacağı üzere psikolojik dayanıklılık

ile ilgili olarak ortak bir tanım olmamakla birlikte değinilen önemli ortak noktalar bulunmaktadır. Sıkıntılı ya da stresli bir yaşantının varlığı, kişinin bu zorlu yaşantıya uyum sağlaması ve etkili biçimde başa çıkmasının ortak bir unsur olduğu anlaşılmaktadır.

2.1.3. Psikolojik Dayanıklılığın Boyutları

Psikolojik dayanıklılık bağlanma, denetim(kontrol) ve meydan okuma gibi birbiri ile ilişkili boyutlardan meydana gelen bir kişilik özelliğidir.

a) *Bağlanma*; kişinin yaşam olaylarına olan katılma eğilimini, amaç duygusunu, anlamlılığı ve kendini anlamayı yansıtır. Bu inanişe göre bireyler bağlanma duygusu ile hem kim olduklarının hem de ne yaptıklarının anlamını bulmayı düşünürler. Bu sebeple kriz durumlarında geri planda kalmak yerine, aktif olmayı ve sorumluluk almayı tercih ederler (Fine, Holt, ve Tollefson, 1987).

Bağlanma kavramı, kişinin kendisine ve çevresine inanması, hayata ilgi duyması, değerlerinin ve amaçlarının farkında olması, duygusal destek almaya ve vermeye gönüllü olması gibi özellikleri barındırır. Bu dinamiklerde bir değişim yaşanırsa bağlanma da yeniden yapılabilir. >Bağlanması daha güçlü kişiler, kendilerini ve çevrelerini zaman harcamaya değer bulurlar ve yaptıkları her işte anlamlı bir şeyler bulabilirler (Kamya, 2000).

b) *Denetim (Kontrol)*; Günlük yaşamda güçlükler ile karşılaşıldığında kişinin olayların sonucunu değiştirebileceğine dair düşünce ve eylemlerini *içerir* (Fine, Holt, ve Tollefson, 1987). Güçlükler ile karşılaşıldığında kontrolün elinde olduğuna, olaylara istediği şekilde yön vereceğine, stres yaratan durumun geçici ve değişebileceğine inanma duygusudur (Kamya, 2000; Sezgin, 2012).

c) *Meydan Okuma; Değişimin*, hayatta olması gereken bir durum olduğu ve mevcut durumu bozmaktan ziyade ilerlemek için gerekli olduğuna inanmaktır (Sezgin, 2012). Terzi (2005), meydan okumayı gelişim için fırsatlar sunan, yaşamın normal bir yanı olarak görme şeklinde tanımlamış ve aynı zamanda iyimserliği, yeni şeyler denemekten zevk almayı ve kendine güveni içerdiğini belirtmiştir.

Bağlanma, denetim ve meydan okuma; Karşılaşılan durumun algılanmasının değiştirilmesi ile stresin etkilerini azaltmayı, ayrıca hem bilişsel değerlendirme, hem de başa çıkmanın etkileriyle stresli yaşam olaylarının olumsuz sonuçlarını ez aza indirmeyi sağlamaktadır. Bu boyutların olmadığı durumlarda bireyin toplumun değerlerine ve etrafına karşı ilgisinin yok olması ve kendinden uzaklaşması ile “yabancılaşma” kavramı ortaya çıkar (Lambert, Lambert ve Yamase, 2003)

2.1.4. Psikolojik Dayanıklılığı Etkileyen Faktörler

Psikolojik dayanıklılık kavramının ortaya çıkabilmesi için bireyin bir zorluğa maruz kalması ve bu sürecin sonunda da duruma uyum sağlayarak mevcut olumsuzluklara rağmen hayatının farklı alanlarında başarılı olması beklenmektedir (Gizir, 2007). Masten ve Coatsworth (1998) yapmış oldukları çalışmada psikolojik dayanıklılık kavramının oluşabilmesi için ciddi bir risk durumunun bulunmasının ve bu riskli durum karşısında gösterilen uyumun etkili olmasının gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Dayanıklılık kavramı genellikle sonuçlara ve sonuçların nedenlerine göre açıklanır.

Bir kişinin karşılaştığı riskli bir duruma maruz kaldıktan sonra, koruyucu faktörler yolu ile karşılaşmış olduğu riskli durumun olumsuz etkileri ile iyi uyum sağlaması sürecinin psikolojik dayanıklılığın kavramsallaştırılması açısından oldukça önemlidir. Özellikle risk ,psikolojik dayanıklılık açısından önkoşuldur. Herhangi bir risk durumu ya da olumsuz durum içermeyen dayanıklılık tanımlamalarının kişinin psikolojik dayanıklılığını ölçmede yetersiz kalacağı ileri sürülmüştür (Garmezy 1993, Masten 2001). Bu nedenle psikolojik dayanıklılığın anlaşılabilmesi için 1)Risk faktörleri 2) Koruyucu Faktörler 3) Olumlu sonuçların anlaşılması gerekmektedir (Ülker-Tümlü, 2012).

2.1.4.1. Risk Faktörleri

Risk kavramı olumsuz yaşam şartlarını ifade edebilmek için olası sonuçları tahmin eden bir değişken olarak kullanılır (Ülker Tümlü, Recepoğlu 2013). Ayrıca olumsuz bir durumun ortaya çıkma olasılığını artıracak ya da sürmesine neden olacak bir etki olarak da tanımlanabilir.(Kirby ve Fraser, 1997).

Günlük hayatta karşımıza çıkabilecek olumsuz deneyimler, felaketler bireyin psikolojik olarak dayanıklı olmasında risk faktörü olarak yer almaktadır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde risk faktörleri örneklem grubuna ve araştırma desenine göre farklılık göstermektedir. Bu alanda yapılan ilk çalışmalarda yaşamın daha sonraki evrelerinde olumsuzluklara yol açan belirli bir risk durumuna odaklanılmış olup, daha sonradan birden fazla risk faktörünün bir arada bulunduğu ve bireyin sağlıklı yaşam sürmesi üzerinde tehdit oluşturduğunu farkedilmiştir. Çoklu risk faktörlerinin bir araya gelmesiyle kişinin psikolojik dayanıklılığının nasıl etkilendiğini anlaşılmaya çalışılmıştır. (Kararımak,2006)

Literatürde, psikolojik dayanıklılık kavramına yönelik olarak risk faktörlerinin 3 gruba ayrıldığı görülmüştür (Tümlü-Recepoğlu, 2013; Kılıç, 2014; Kararımak 2006). Bu 3 gruba ilişkin risk faktörleri tablolastırılarak sunulmuştur.

Tablo 1. Risk Faktörleri Sınıflandırması

a) Kişi ile ilgili risk faktörleri	• Sağlık problemleri yaşama • Kişinin kendine güveninin az olması • Etkili başa çıkma mekanizmalarını kullanamaması • Kendini etkili bir biçimde ifade edememesi • Agresif kişilik yapısına sahip olunması • Kendini kontrol etme yeteneğinin az olması • Sosyal değerlere yabancı olması • Uyumsuz davranışlar sergilemesi • Düşük zeka düzeyi • Kaygılı bir mizaç
b) Aile ile ilgili risk faktörleri	• Ailedeki psikopatolojik durum yada hastalıklar • Boşanma • Tek ebeveyne sahip olma • Ebeveyn-çocuk arasında sağlıklı ilişkilerin kurulamaması • Sert ya da tutarsız disiplin anlayışı • Kardeşler arası olumsuz ilişkiler • Aile içi şiddet • Aile içerisinde ihmal istismar • Sevilen birinin kaybı
c) Toplumsal risk faktörleri	• Düşük sosyo-ekonomik düzey • Doğal afetler • Terör • Cinsel taciz • Evin, okulun ya da diğer hizmetlerin yetersizliği • Toplumsal olumlu rol modellerin

	eksikliği • Madde kullanımı • Göç ve işsizlik

2.1.4.2. Koruyucu Faktörler

Koruyucu faktörler bireyin sağlıklı uyumunu ve yeterliliklerini geliştiren, kişinin psikolojik dayanıklılığını artırırken yaşanabilecek riskin etkisini ve stresini azaltan durumlardır (Masten, 1994). Koruyucu faktörlerin varlığı yaşanan olumsuz bir deneyim durumuna karşı bireyin yapıcı tepki vermesini kolaylaştıran, problem davranışın oluşumunu azaltmayı sağlayan, bunun yanında var olan problemin etkisini azaltarak bireyin duygusal ve fiziksel iyi oluşuna yardımcı olarak zorluklar karşısında güçlü olmasını sağlayan etkiler yaratır (Tümlü-Recepoglu, 2013; Karairmak 2006).

Bireyi gerçekte başarıya götüren, onun çevresel risk faktörlerinin etkisini azaltmayı sağlayan tutum ve becerilerinin bulunması ve yeterlilikle ilişkili olan psiko-sosyal kaynaklar gibi koruyucu faktörlerdir. Psikolojik dayanıklılık tek başına bireyi çevresindeki olumsuz etkilerden koruyan bir kişilik özelliği değildir (Beauvais ve Oetting, 1999)

Psikolojik dayanıklılık ile ilgili çalışmalarda temel koruyucu faktörleri Garmezy'nin (1987) a) bireyden kaynaklanan koruyucu faktörler, b) destekleyici aile yapısından kaynaklanan koruyucu faktörler c) birey ve aile dışından kaynaklanan bireyin sosyal çevresinden kaynaklanan koruyucu faktörler olarak sınıflandırdığı anlaşılmış olup yine benzer olarak Masten ve Coasworth (1998) tarafından da bireysel, ailesel ve aile dışındaki koruyucu faktörler olarak sınıflandırıldığı anlaşılmıştır.

Koruyucu faktörleri ayrıntılı olarak belirtecek olursak; bireysel koruyucu faktörlerin içerisinde akademik başarı, olumlu veya kolay mizaç, iç kontrol odağı, benlik saygısı ve özyeterlik, kişisel farkındalık ve kendini kabul, özerklik, yaşam hedeflerinin olması ve gelecek için olumlu beklentiler, etkili problem çözme becerileri, iyimserlik ve umut, sosyal yetkinlik, mizah duygusuna sahip olma, sağlık, cinsiyet, yaş, özgüven, özsaygı, özyeterlilik, entelektüel kapasitenin yüksek olması, sosyal becerilere sahip olma, yumuşak başlı ve herkes tarafından sevilen birisi olma gibi faktörler yer almaktadır.

Ailesel koruyucu faktörlerin içerisinde ise; destekleyici anne-baba ya da bir aile üyesiyle olumlu ilişkiler, çocuğa yönelik yüksek ve gerçekçi beklentiler, sosyo-ekonomik açıdan avantajlı olma, çekirdek aile dışındaki destekleyici ve sıcak aile bağlarına, iyi ebeveyn niteliklerine sahip olma gibi özellikler yer almaktadır.

Çevresel koruyucu faktörlere baktığımızda; sosyal çevredeki destekleyici bir yetişkinle olumlu ilişkiler kurma, kabul görülen bir sosyal çevreye sahip olma, iyi okullarda eğitim görme gibi özelliklerden bahsedilmektedir (Kararımak 2006, Gizir 2007).

2.1.4.3. Olumlu Sonuçlar

Olumlu sonuçlar kişilerin sahip oldukları içsel ve dışsal koruyucu faktörlerle, risk faktörlerinin üstesinden gelmesi sonucunda kazandığı yeterlilikleridir. Bu yeterlilikler, akademik bir başarı sağlama, suça yönelik davranışlardan uzak durma, olumlu sosyal yetkinlik, gelişim görevlerini yerine getirmiş olma, mutlu bir birey olma, okul devamı olması, duygusal problemlerin az olması, sosyal sorumluluk projelerinde yer alması, kurallara uyması, sosyal destek mekanizmaları tarafından kabul görmesi, psikopatolojik bir tanı almaması, kendini kabul etmesi ve sevmesi, yaşamdan keyif alma gibi sonuçlar gösterilebilir. Yani olumlu bir sonuç olan yaşam doyumu, bireyin risk faktörlerinin üstesinden gelip kendisindeki ve çevresindeki koruyucu faktörleri kullanmanın sonucunda kazandığı bir yeterlilik olarak düşünülebilir. (Ülker-Tümlü ve Receptoğlu 2013).

2.2. Boşanma

Sanayi devrimi ve dünya savaşlarının ardından bilimde ve ekonomide gerçekleşen köklü değişimler toplumun her alanında etkili olduğu gibi toplumun temel yapı taşı olan aile kurumunu da hem yapısal hem de işlevsel olarak etkilemiştir. Aile içerisindeki ekonomik güç ve denge unsurları etkilenmiş, bu durum ilişkilere yansımış, evlilik kurumu mutluluk aracı hatta duygusal ve cinsel tatmin kaynağı olarak algılanmaya başlanmıştır. Toplum içerisinde bireyselleşme eğilimi ön plana çıkmış, bireysel öncelikler ve sorumluluklar değişmiş ve bu değişimin bir sonucu olarak boşanma gibi sosyal değişimler daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır (Clarke-Stewart ve Brentano, 2006; Eryavuz ve Birecikli, 2018; Kandiyoti, 1984). İnsanlar evlilik birlikteliğinin aşk, duygusal destek, sosyal statü, ekonomik işbirliği, bağlanma gibi olumlu etkilerini göz önüne alarak evlenmeye karar vermiş, ancak evliliğin bireysel özgürlükleri ve seçimleri limitlemesi, istenmeyen sorumluluklar yüklemesi gibi bireysel talepleri sebebiyle boşanmayı tercih etmeye başlamıştır (Clarke-Stewart ve Brentano, 2006).

Boşanma kavramı esasen, eşlerden birinin kanunda ön görülmüş sebeplere dayanarak dava açması sonucunda hakimin kararı ile evliliğe son verilmesi anlamı taşır (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2013). Bu karar neticesinde eşlerin yeniden evlenmesine olanak sağlanır.

Boşanma, farklı disiplinlerin farklı yönleriyle ele aldığı, çok boyutlu ve karmaşık olarak tanımlanabilecek bir konudur. Her toplumun kendine göre çözüm yolları aradığı, ebeveyn çocuk ilişkisinin yanı sıra toplumu da psikolojik, ekonomik ve sosyal açıdan etkileyen bir olgudur. Sosyologların değerlendirmesine göre boşanma ekonomik ve sosyal bağların koptuğu bir kavramken; tıp doktorları bunu bir sağlık problemi olarak değerlendirmekte, dini kurumlar ise bunu genel ahlak çerçevesinde ele almaktadır (Clarke-Stewart ve Brentano, 2006; Doğan, 2016; Öngider-Gregory, 2016; Van Houdt, Kalmijn ve Ivanova, 2018).

Evliliği sosyal bir kurum olarak kabul eden belli bir sosyo-ekonomik seviyeye ulaşmış ülkeler, boşanmayı da özel bir alan olarak tanımış, aile mahkemesi gibi kurumlar ve aile terapisi ve uzlaşma birimleri gibi kuruluşlar oluşturarak bu özel alana eğilmiş, yıllar içerisinde boşanma daha kolay ve daha hızlı sonuçlanabilen bir hale gelmiştir (Clarke-Stewart ve Brentano, 2006; Yıldırım, 2004).

Boşanma kavramı, resmi prosedür gerektiren bir süreci temsil ediyor olsa da, sonuç olarak bir birlikteliğin son bulmasını ifade etmektedir. Nasıl ki evlenirken eşler bir araya gelme, duygusal ve ekonomik yakınlık kurma, çocuk sahibi olma gibi süreçlerden geçiyor ise, birlikteliği sonlanan bireylerin de bir takım aşamalardan geçtiği anlaşılmaktadır. Bohannon (1970) bu durumu boşanmanın istasyonları (süreçleri) olarak nitelendirmiştir.

2.2.1 Boşanmanın Süreçleri

Bohannon, boşanmanın altı istasyonlu bir süreç olduğundan bahsetmiştir. Buna göre bireyler duygusal, hukuki, ekonomik, anne-baba, toplumsal ve ruhsal olarak ayrı ayrı boşanma aşamasından geçerler. Bu aşamalarda yaşanan güçlükler, aşamalar arası geçiş süresi, aşamanın şiddeti ve etkisi kişiler arasında farklılık göstermektedir. Boşanmanın altı istasyonuna bakacak olursak;

1.Duygusal Boşanma;

Çiftlerin evli kaldıkları süreçte duygu, düşünce ve davranışlarındaki uyumun bozulması, önlem alınmaz ise bir süre sonra duygusal uzaklaşmayı meydana getirmektedir. Öncesinde birbirlerini destekleyen çiftler, bu aşamada sevgi ve saygılarını kaybedip, adeta birbirlerinin eksiklerini ve kusurlarını bulmak üzere hareket ederler ve yabancılaşırlar. Birbirlerine yatırdıkları umutları, planları ve beklentileri geri çekmeye başlarlar. Evlilikte rutin görevlerin yerine getirilmesi devam edebilir, ancak eşler arasında iletişim ve paylaşım azalmıştır. Duygusal boşanma da ailenin yapısını korunuyor görünse de, aile içi ilişkinin

kalitesi yoktur (Parvin ve diğerkleri,2011; Korkut, 2003; Titelman, 2014).

2.Hukuki Boşanma

Hukuki boşanma çiftlerin boşanma kararı alarak kanunlar önünde evlilik ilişkilerini sonlandırdıkları, konut durumu ve çocukların velayet kararlarının ele alındığı aşamayı ifade eder. Çiftler aralarında uyum gösterir ve anlaşılırlarsa bu süreç kolay geçebilir ancak, uyum sağlanamazsa bu süreç maddi ve manevi kayıp yaşamalarına yol açabilir (Clarke-Stewart ve Brentano, 2006; Eryavuz ve Birecikli, 2018).

3.Ekonomik Boşanma

Çiftler ayrılmaya karar verdikleri aşamada, o güne dek oluşturdıkları ekonomik birlikteliğin iki ayrı birim olarak yürütölmeye başlanmasıdır. Ev eşyalarının ve kişisel eşyaların paylaşılması, kurulacak yeni yerleşim için bireysel çabaya girilmesi, boşanma sonrası verilecek nafaka bu süreçte planlanır ve çiftler ekonomik anlamda birbirlerinden uzaklaşırlar (Clarke-Stewart ve Brentano, 2006; Çankırılı, 2013; Aktaş, 2018,Jenks, 2002).

4.Anna-Baba (Ebeveyn) Boşanma

Bu aşamada çiftlerin, sadece birbirlerinden boşandıklarının bilincinde olarak, annelik ve babalık görevlerinin devam ettiğini bilerek hareket etmeleri beklenir. Velayet konusu gündeme gelir ve velayet sahibi olmayan ebeveyn ve çocuk arasında görüşmelerin nasıl ve ne şekilde olacağı konusunda düzenleme yapılır (Abalı, 2018;Clarke-Stewart ve Brentano, 2006;Çankırılı, 2013; Jenks, 2002).

5.Toplumsal Boşanma

Boşanma olgusu, çiftlerin aileleri dışındaki sosyal ilişkilerini ve statülerini de etkiler. Çiftlerin boşanma sürecinde olmaları aynı sosyal ortamlarda yer alan arkadaşları için stres kaynağı olup, bu durum arkadaşlarının uzaklaşmasına yol açabilir. Arkadaş çevresi daralan çiftler, diğerk eşten bağımsız yeni bir sosyal ortam oluşturma çabasına girebilir ve bu durum da onlar için yeni bir stres faktörüdür (Clarke-Stewart ve Brentano, 2006;Çankırılı, 2013; Guttmann, 1993).

6. Psikolojik Boşanma

Ruhsal boşanma aşamasında bireylerin, eş ile olan duygusal hesapları çözmüş, aralarında vedaşlama sağlamış olmaları beklenir. Bu bakımından diğerk aşamaların sonunda

yer alır ve en zoru olduğu söylenebilir. Bu aşamadaki kişinin bağımsız karar alma ve uygulama becerisini kazanmış olması beklenir. Kişilerin evlilik sürecinde ortaya koyamadıkları yeterlilik ve bağımsızlık dinamiklerini keşfetmeleri açısından fırsat yaratabilecekleri önemli bir evredir (Clarke-Stewart ve Brentano, 2006; Çankırılı, 2013).

Boşanma, evli çiftlerin birlikte yaşamanın getirdiği sorunlar, çatışmalar ve uyumsuzluklar sebebi ile bu yıpratıcı sürece son vermek adına gündeme gelen bir seçim olarak düşünülmektedir. Kısaca çözümü olmayan bir evlilik sürecinin sonucudur. Çok boyutlu bir aile değişim süreci olduğu için, boşanan kişinin meydana gelen değişiklikler ile baş etmesi, duygularını dengelemesi ve bu süreci sonlandırması ortalama an az 1,5-3 yıl arasında sürmektedir (Korkut, 2003; Wetchler ve Hecker, 2014).

Boşanma sürecinin kendi içerisinde takip ettiği bir döngü bulunur. İlk aşamada duygusal gerilim yüksek olabilir. Karar aşaması yaklaştıkça bireyler çift olmaktan uzaklaşıp evlilik içerisinde özerk hale gelir ve duygusal olarak uzaklaşırlar. Bu zaman diliminde hukuksal aşamanın sonlarına kadar sürebilen bir yas dönemi açığa çıkar. Kişiler bu dönemde incinme ve kızgınlık yaşayabilir. Bundan sonraki bilinmeyen yeni yaşantı biçimi ile ilgili umut ve beklenti oluşabilir (Korkut, 2003).

Aile yaşam döngüsü bebeklik, çocukluk, ergenlik, evden ayrılma, evlilik, yaşlılık gibi ölüme kadar birbirini takip eden bir geçiş sürecini ifade eder. Boşanma, bu tek hat üzerinde devam eden geçiş süreçleri arasında yer almayan, beklenmedik bir durumdur. (Korkut, 2003). Mevcut yaşam döngüsünü sekteye uğratan, savunma mekanizmalarını devreye sokarak mücadele gerektiren, kişilerde mevcut yaşam bütünlüğüne zarar verir nitelikte anksiyete, depresyon, kayıp tepkileri vermelerine yol açan boşanma kavramı bir kriz olarak ele alınmaktadır.

Wiseman boşanma sürecini psikolojik bir kriz olarak değerlendirmektedir ve verilen tepkilerin bir kişinin kaybında yaşanan yas süreci ile benzediğini varsayar.

Bir Yas Süreci Olarak Boşanma

Bu süreç 5 evreden oluşur.

1.İnkâr

İlk evre inkar evresidir. Bu aşama, çiftlerin duygusal olarak boşanma yaşadıkları döneme denk gelir. Yaşanılan çatışmalar dışsal nedenlere atfedilir ve ortada bir sorun olduğu inkar edilir. Bazı evlilikler bu şekilde yıllarca devam edebilir. Ancak er ya da geç yaşanacak herhangi bir stres (iş değişikliği, hastalık, çevresel müdahale.. v.b) dengeleri bozar ve evlilik sistemi yeterince sağlam değilse çift bir kriz durumuna geçer (Clarke-Stewart ve Brentano,

2006; Guttman, 1993; Nazlı, 2001; Salman ve Uzunboylu, 2011).

2. Kayıp ve Depresyon

Bu evrede kişileri problemin kaynağının evlilikleriyle ilişkili olduğunu fark ettiklerinde, üzüntü depresyon, yalnızlık gibi tepkiler gösterirler. Eşler bu noktada sorunlarını beraber aşamayacaklarını fark ederler ve bu durum birbirlerinden uzaklaşmalarına sebep olabilir (Clarke-Stewart ve Brentano, 2006; Nazlı, 2001; Salman, ve Uzunboylu, 2011).

3. Öfke ve Kararsızlık

Bu aşamada evliliğin sona erdiği gerçeği somut olarak ortadır. Velayet, nafaka, ortak malların paylaşımı gibi konular konuşulmaya başlanır ve boşanma konusunda gerekli hukuki adımlar atılır. Bu aşamaya gelmiş olmak çiftler arasında gerilimi artırabilir, birbirlerine karşı kindar, cezalandırıcı ve öfkeli şekilde davranabilirler (Clarke-Stewart ve Brentano, 2006; Nazlı, 2001; Salman, ve Uzunboylu, 2011).

4. Yeni Bir Kimlik ve Yaşam Tarzı Oluşturulması

Bu evrede artık boşanma olgusu kabul edilir ve boşanan bireylerin yeni hayatlarını yönetmelerinin yollarını bulmaları gerekmektedir. Her birey ilk olarak bu süreçte en çok etkilenmiş olan mesleki, cinsel, kişisel ve toplumsal yönlerine odaklanarak yeni bir kimlik geliştirir. Evlilik her iki tarafında kimliklerinin önemli bir bileşenini oluşturmakta olup, özellikle genç yaşta evlilik gerçekleştirenler bağımsız bir sosyal kimlik geliştirmede zorlanabilir. Bu aşamada daha çok eskiden çözülememiş kimlik sorunları gözden geçirilir, eşe karşı olan öfke duygusu hafiflemiştir (Guttman, 1993; Nazlı, 2001; Salman ve Uzunboylu, 2011).

5. Kabul ve Yeniden İşlev Görme

Bu aşama boşanma sürecinin tamamlanmasında önemlidir. Kişi artık kendisini mesleki, sosyal ve cinsel yönden yeterli görmeye başlar ve yeni geliştirdiği kimliği ile bütünleşerek, kendisine olan güveni artar. Bu durum geçmiş ilişkilere olan öfkeyi azalttığı gibi kişinin yeni ve güvenli ilişkiler kurması bakımından önemlidir.

2.2.2. Türk Medeni Kanunu'na Göre Boşanma

Medeni Kanun'un 161. ve 166. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Medeni Kanun tarafından kabul gören boşanma sebepleri altı başlık halinde düzenlenmiş olup, kapsamları

bakımından birbirinden farklıdır. Bunların bir kısmında kusur aranırken, bir kısmında aranmaz, bir kısmı nisbi boşanma sebebidir ve taraflar için çekilmez hale geldiğine kanıt aranırken, bir kısmı mutlak boşanma sebebidir ve bunun tespiti gerekmez. Türk hukuk sisteminde boşanmanın; sebebe ve hakim hükmüne dayanması görüşü kabul edilmiştir. Boşanmanın Özel ve Genel olmak üzere iki sebebi daha bulunmaktadır (Akıntürk ve Ateş-Karaman, 2013; Ergün, 2004).

2.2.2.1. Boşanmanın Özel Sebepleri

Türk Medeni Kanunu'nda, boşanmanın özel sebepleri olarak zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme, haysiyetsiz hayat sürme, terk ve akıl hastalığı sayılmıştır.

1. Zina

Zina, evlilik ilişkisi içerisinde, erkeğin karısından başka bir kadınla ya da kadının kocasından başka bir erkekle isteyerek cinsel ilişkide bulunmasıdır. Medeni Kanun'un 161. maddesine göre “eşlerden biri zina ederse, bu durum diğer tarafa boşanma davası açma hakkı tanır. Zina sebebi ile boşanma davası açılabilmesi için çiftlerin evlilik ilişkisi içerisinde olmaları, çiftlerden birinin başkası ile cinsel ilişkide bulunmuş olması, ayrıca zina yapan tarafın kusurlu olması yani bu eylemi bilerek ve isteyerek gerçekleştirmesi gerekmektedir. Zina mutlak bir boşanma sebebidir, zinanın varlığı tespit edildiğinde evlilik birliğinin çekilmez hale gelip gelmediği araştırılmaz (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2013).

2.Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış

Bu madde de üç boşanma sebebinin yer aldığı söylenebilir. Hayata kast, bir eşin diğerinin hayatına karşı gerçekleştirmiş olduğu herhangi bir eylem, yani öldürmeye teşebbüs etmek anlamına gelmektedir. Pek kötü muamele bir eşin diğerine karşı yaptığı her türlü zulüm ve işkence, bedensel ve ruhsal sağlığını tehlikeye düşürecek davranış anlamına gelmektedir. Onur kırıcı davranış ise eşlerden birinin diğerinin onur, namus ve şerefine yönelik herhangi bir yaklaşım sergilemesini içermektedir. (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2013; Ergün, 2004)

3.Küçük Düşürücü Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebi İle Boşanma

Medeni Kanun'un 163. maddesinde yer alan bu boşanma sebebi de bünyesinde iki farklı olguyu barındırmaktadır. Küçük düşürücü suç işleme sebebi ile boşanma; eşlerden

birinin ağır hapis ve ağır para cezası gerektiren bir suç işlemesinden kaynaklı olarak diğer eşin onunla birlikte yaşaması beklenemezse, suç işleyen eş aleyhine boşanma davası açılması her zaman mümkündür. Haysiyetsiz hayat sürme sebebi ile boşanma davası açma, eşlerden birinin kumarbazlık, esrarkeşlik, eşcinsel bir yaşam sürmesi gibi yaşanan toplumun değer yargılarına aykırı bir yaşantı benimsemişse ve bunu sürekli olarak yapıyorsa diğer eş her zaman boşanma davası açabilmektedir.(Akıntürk ve Ateş Karaman, 2013 ; Ergün, 2004)

4. Terk

Terk, eşlerden birinin evlilik birliğinin kendisine yüklediği sorumluluklardan kaçınmak adına, isteyerek ve sürekli olarak ortak haneden ayrılması ve tekrar dönmemesi manasına gelir. Medeni Kanun'a göre terk sebebi ile boşanma davası açabilmek için bazı şartlar gerekmektedir. Eşlerden birinin evlenmenin kendisine yüklediği görevleri bilinçli olarak yapmaması, ortak hayata ortak hayatı bırakıp gitme konusunda haksız olması, ayrı yaşamanın en az altı ay sürmesi ve son olarak da evden ayrılan eşe mahkemece ihtar yapılması ve yapılan bu ihtarın sonuçsuz kalması diğer eşin boşanma davası açmasına hak tanır (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2013 ; Ayan, 2007; Ergün, 2004).

5.Akıl Hastalığı

Evlilik birliği içerisinde eşlerden birisinin akıl hastası olması ve ortak yaşantısının diğer eş için çekilmez hale gelmesi ve hastalığın iyileşmesinin imkanının bulunmadığının sağlık kurulu raporu ile tespit edilmesiyle boşanma davası açılabilir (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2013; Keskin, 2017).

2.2.2.2. Boşanmanın Genel Sebepleri

Boşanmanın genel sebepleri belli bir olaya ya da olguya dayanmadan, önceden kestirilmesi mümkün olmayan çeşitli olay ve ya olgulardan doğan bir durumu tanımlamaktadır. Evlilik birliğinin sarsılması, ortak hayatın yeniden kurulamaması ve eşlerin boşanmak üzere anlaşmaları genel boşanma sebepleridir (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2013)

1.Evlilik Birliğinin Sarsılması

Medeni Kanun'da bu boşanma sebebine yönelik olarak evli bireylerin ortak hayatlarını sürdürmelerinin kendilerinden beklenemeyecek derecede sarsılmış olması gerektiğine yer verilmektedir. Eşler arasında yaşanan anlaşmazlık ve geçimsizliğe sebep olan

olaylar farklı sebeplerden kaynaklanabilir ancak önemli olan anlaşmazlık ve geçimsizlik boyutunun evliliğin birliğini ciddi ve şiddetli biçimde etkilemiş olmasıdır (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2013). Boşanma davalarına bakıldığında ülkemizde görülen boşanma davalarının %90'ından fazlası evlilik birliğinin sarsılması sebebi ile açıldığı anlaşılmaktadır. (Türkiye İstatistik Enstitüsü, 2016).

2.Ortak Hayatın Yeniden Kurulamaması

Medeni Kanun'un 166/4. maddesinde “boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihinden itibaren üç yıl geçmesi halinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa eşlerden birinin talebi üzerine boşanmaya karar verilir “ ibaresi yer almaktadır. Bu sebeple dava açma hakkı oluşmasındaki temel amaç birbirleri ile ortak hayatı sürdüremeyen ve anlaşamayan, uzun süre ayrı olmalarına rağmen bir türlü bir araya gelemeyen eşlerin, her açıdan yıkılmış aile ortamının daha sakıncalı durumlara yol açabileceği ihtimalidir (Akıntürk ve Ateş Karaman, 2013; Keskin, 2017)

3. Anlaşmalı Boşanma

Önceki Medeni Kanun'da anlaşmalı boşanmaya yer verilmemiş olmasına karşın, 1988 yılında 3444 Sayılı kanunda yapılan bir değişiklikle boşanma sebeplerine anlaşmalı boşanma konusu boşanma sebepleri arasına eklendi. Yeni Medeni Kanun'da bu değişimi benimsemiş ve boşanma sebepleri arasında anlaşmalı boşanma kendisine yer bulmuştur. Ancak her ne kadar önceki Medeni Kanun'da anlaşmalı boşanmaya yer verilmese de, tarafların “şiddetli geçimsizlik” başvurusu yaparak boşanma talebinde bulunduğu ve boşanmanın “şiddetli geçimsizlik” başlığı altında gerçekleştiği söylenebilir (Akıntürk ve Ateş, 2013).

Anlaşmalı boşanmanın gerçekleşebilmesi için bazı özel şartlar bulunmaktadır. Bunlar evlilik birliğinin en az 1 yıl sürmesi, anlaşmalı boşanma davasının eşler tarafından birlikte açılması ya da diğer eşin açılan davayı kabul etmesi, hâkimin tarafları dinlemesi ve iradelerini serbestçe yansıttıklarına kanaat getirmesi, tarafların mali şartlar ve varsa çocukların durumu hakkında da anlaşmaları gerekmektedir. Bunlar gerçekleşmeden anlaşmalı bir boşanma gerçekleşemez. Çekişmeli boşanmadan farklı olarak taraflar boşanma sebeplerini beyan etmek zorunda değildir (Akıntürk ve Ateş, 2013; Deniz, 2011; Ergün, 2004; Gözü kara ve Çelik, 2004; Kırkbeşoğlu, Kandemir-Hacıbektaşoğlu).

2.3. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, psikolojik dayanıklılık konusunda yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.3.1. Psikolojik Dayanıklılıkla İlgili Türkiye’de ve Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Allred ve Smith (1989) üniversite öğrencilerinin yaşamsal tehditlere karşı nasıl davrandıklarını inceledikleri çalışmalarını, 84 erkek üniversite öğrencisi ile yürütmüştür. Dayanıklılık, stres ve öz değerlendirme ölçeklerinin bulunduğu araştırmanın sonucunda, psikolojik dayanıklılığı yüksek bireylerin var olan tehditlere karşı daha pozitif yaklaştığı, tehditleri aşılabilir problemler olarak değerlendirdiği, ayrıca dayanıklılık düzeyi yüksek bireylerin stres kaynaklı hastalıklara ya da durumlara karşı daha dirençli olduğu, yeni durumlara ya da tehditlere daha kolay uyum sağladığı bulgulanmıştır.

Balakas (1999) ilkökul döneminde çocukları bulunan evsizlerle yürüttüğü çalışmasında evsiz çocukların ve ailelerin dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Araştırmanın örneklemini evsiz olan 22 anne ve 22 çocuk oluşturmuştur. Sonuç olarak; çocukların psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile ailelerin dayanıklılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Baldwin, Baldwin ve Cole (1990) gelişimi risk altında olmasına ve ebeveyn geçmişlerine karşın, bilişsel yeterliği beklenenin üzerinde seyreden çocuklar ile ilgili yaptıkları boylamsal araştırmada, 152 aile ve 12-14 takvim yaş aralığında olan arasında olan çocuklar araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmanın sonucuna göre gelişimi yüksek riskli çocuklar ve olumsuz sosyal çevreye sahip anne babalar, orta sınıftakilerden daha fazla kısıtlayıcı ve daha da az demokratikler, çocuklarını daha fazla gözlemlemekte, çocuklarının öz denetimine nispeten daha fazla önem verirler.

Campbell, Swank ve Vincent (1991) üzüntü ve üzüntünün etkileri ile psikolojik dayanıklılığın etkisini incelediği çalışmasında, eşi çeşitli sebeplerle ölmüş 70 yetişkin kadın ile araştırmasının örneklemini oluşturmuştur. Sonuç olarak, üzüntü ve üzüntünün etkileri ile baş etmede psikolojik dayanıklılığın yordayıcı olduğunu, psikolojik dayanıklılığı yüksek bireylerin üzüntü ile daha kolay baş ettiğini ortaya koymuştur.

Chung (2008) üniversite öğrencileri ile yürüttüğü çalışmasında, üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiş, kendisine yönelik olumlu bir tutum geliştiren, kendi benliğinin farkında olan ve alçak gönüllü olan kişilerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulgulanmıştır. Ayrıca aynı araştırmada yaşam doyumu ile psikolojik sağlamlık puanları

arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulgulanmıştır.

Crowley (1997) günlük yaşam olaylarını değerlendirme ve reaksiyon verme ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, işten atılma öyküsü yaşayan 83 ergen ve ebeveysiz bir periyot yaşamış 61 ergen ile araştırmasını yürütmüştür. Araştırmaya dahil olan katılımcılar, üzüntü, psikolojik dayanıklılık, başa çıkma stratejileri, dışa dönüklük boyutlarını içeren ölçme araçlarını doldurmuşlardır. Araştırmanın sonucuna göre, iş kaybı yaşayan bireylerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek olmasının baş etme becerilerini ve yaşam doyumunu olumlu etkilediği, işten atılmanın ebeveysiz yaşamaya göre ergenleri daha olumsuz etkilediği, yaşam doyumlarının farklılaştığı bulgulanmıştır. Elde edilen bu bulgular “yaşam olayları” ile baş etmede psikolojik dayanıklılığın önemli bir yordayıcı olduğu bulgulanmıştır.

Çakır (2009) İngiltere’de yaşayan Türk göçmen kadınların psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile ilgili olan etmenleri ya da mekanizmaları incelediği çalışmasında, sosyo-demografik değişkenleri (dil ve eğitim düzeyi, göçmenlik statüsü) kontrol altına almış, daha sonra ayrımcılık ve sosyal desteğin, bütünleşme, psikolojik dayanıklılığı ne düzeyde yordadığını incelemiştir. Ölçme aracı olarak Sosyal Destek Ölçeği, Genel Sağlık Anketi, Güçlenme Ölçeği, Kültürlenme Tutumları Ölçeği kullandığı çalışmasında, ayrıca nitel verilere başvurmuştur. Gerçekleştirdiği nitel görüşmelerde göç öyküsü, İngiltere deneyimleri, cinsiyet bazlı deneyimler, kendisinde gördüğü değişimler gibi faktörlere odaklanılmıştır. Sonuç olarak gerçekleştirilen regresyon analizinde bahsedilen tüm yordayıcı değişkenlerin psikolojik dayanıklılığın %38.5’ini açıkladığını göstermiştir. Ayrıca nitel sonuçlar, psikolojik sağlamlıkta, göç öyküsünün, dile hâkim olmanın, evlilik birlikteliği algısının, algılanan sosyal desteğin, yalnızlığın, sağlık hizmetlerine erişimin, ayrımcılığın koruyucu ya da risk faktörlerinin içerisinde yer aldığını ortaya koymuştur.

Demirbaş (2010) yaşamda anlam ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasının sonucunda, yaşamda anlamın varlığı ve yaşamda anlamın aranması alt boyutları ile psikolojik dayanıklılığın alt boyutlarından olan “toparlanmaya yönelik kişisel güçler” ve “kendisine yönelik olumlu değerlendirmeler” arasında pozitif anlamlı bir ilişkinin olduğunu; ancak “yeniliklere açık olma” ile psikolojik dayanıklılık alt boyutları arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı bulgulanmıştır.

Durak (2002) stresin ve strese karşı geliştirilen direncin psikolojik belirtileri yordamadaki gücünü incelemiştir. Bu amaçla deprem öyküsü yaşamış 380 üniversite öğrencisinden Yaşam Olayları Ölçeği, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ile Kısa Semptom Envanteri’ni doldurması istenmiştir. Araştırmanın

sonuçlarına göre, psikolojik dayanıklılığın, stres ve psikolojik belirtiler üzerinde etkili olduğu, kişilik özelliklerinin de psikolojik belirtileri etkileyebildiği bulgulanmıştır.

Dwyer (2000) üniversite geçiş yapan öğrencilerle yaptığı çalışmada, psikolojik dayanıklılık ile üniversiteye uyum arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın bulgularına göre, psikolojik dayanıklılık düzeyi yüksek bireylerin üniversiteye geçişte daha az zorlandığı, daha çabuk uyum sağlayabildiği, ayrıca aile yaşamında çatışma bulunan öğrencilerinin uyum süreçlerinin ve psikolojik sağlık düzeylerinin bu öyküden olumsuz etkilendiğini ortaya koymuştur.

Eminağaoğlu (2006) gelişimi risk altında bulunan ve fakirlik ve sokakta yaşamaktan kaynaklı güç koşullarda yaşayan sokakta yaşayan çocuklar üzerine bir araştırma yapmıştır. Sokakta yaşayan çocukların, psikolojik dayanıklılık düzeylerini artıran faktörlerden birinin güçlü arkadaşlık ve sosyal ilişkilere sahip olma ile duygusal bağ kurma olduğu, anne yokluğunun ya da yoksunluğunun ve farkındalık gibi içsel ya da bireysel özelliklerin yetersiz oluşunun depresyon düzeylerini arttırdığı ortaya konmuştur.

Finn ve Rock (1997) akademik başarı durumu yüksek ve düşük olan iki grup öğrenciyi ve okul terki yaşayan çocukları psikolojik özelliklerine ve okuldaki katılımlarına göre karşılaştırdıkları çalışmalarında, öğrencilerin okul ve derse katılımının psikolojik dayanıklılığın önemli bir göstergesi olduğu, içsel kontrol ile bireyin benlik saygısının ilişkili olduğu, ayrıca anne ve babanın sosyo-ekonomik düzeyi arttıkça çocukların akademik başarısının da arttığı bulgulanmıştır.

Florian, Mikulincer ve Toubman (1995) İsrail’de 276 katılımcı ile yürüttükleri çalışmalarında dayanıklılık, mental sağlık ve başa çıkma arasındaki ilişkiye odaklanılmıştır. Araştırmalarının sonuçlarına göre, dayanıklılığın üzüntü, duygusal sorunlarla başa çıkma ve bağlanma boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aynı şekilde psikolojik dayanıklılık boyutu olan kontrol ile problem odaklı başa çıkmanın ve psikolojik iyi oluşun arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunduğu ortaya konmuştur.

Gökçe (1993) üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeyleri ile psikolojik sağlıkları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, 326 katılımcıdan “Kişisel Bilgi Formu”, “KATZ KSA-S Uyum Skalası”, “Stresle Başa Çıkma”, “Dayanıklılık Ölçeği” ölçme araçlarını doldurmaları istenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, dayanıklılık düzeyi yükseldikçe, öğrencilerin, psikolojik sağlık düzeyleri de yükselmekte, stres düzeyleri düşmekte, kişi daha az sağlık sorunu yaşamaktadır.

Gökmen (2009) kadın sığınma evinde yaşayan fiziksel şiddet mağduru kadınlar ile eşinden fiziksel şiddet gören ve eşi ile aynı evde yaşayan kadınlar arasındaki psikolojik

dayanıklılık ve bağlanma durumları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasının sonucunda, kadın sığınma evinde yaşayan kadınların hem güvenilir bağlanma puanlarının hem de psikolojik dayanıklılık puanlarının eşiyle yaşayan kadınlara göre daha yüksek olduğunu bulgulamıştır

Holt, Fine ve Tollefson (1987) araştırmalarında, meslek stresleri aynı olan ancak tükenmişlik ve dayanıklılık düzeyleri farklı olan kişileri incelediği çalışmada, 192 kadın ilkokul öğretmeni ile araştırmasının örneklemini oluşturmuştur. Araştırmanın sonucuna göre, stres ve tükenmişlik seviyeleri yüksek olan bireylerin düşük olan bireylere göre daha öfkeli olduğu, görev ve sorumluluklarını yerine getirmekte zorlandığı, başa çıkma becerilerinin görece daha zayıf olduğu bildirilmektedir.

Kaner ve Bayraklı (2011), özel gereksinimli çocuğu olan ve olmayan annelerin psikolojik dayanıklılık (aile yılmazlığı) düzeyleri, algıladıkları sosyal destek ve bu destekten memnun olma düzeyleri ve son olarak stresle başa çıkma yolları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın bulgularına göre, algılanan sosyal destek ile, psikolojik dayanıklılık ve başa çıkma stratejileri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Yapılan regresyon analizine göre ise, psikolojik dayanıklılığın görece önem sırasının, problem odaklı başa çıkma, algılanan sosyal destekten hoşnut olma ve duygu odaklı başa çıkma olarak sıralanabilir.

King, King, Fairbank, Keane ve Adams (1998) Vietnam gazileri ile ilgili çalışmalarına 1632 Vietnam gazisi katılmış, katılımcılardan psikolojik dayanıklılık, sosyal destek, post travmatik stres bozukluğu boyutları olan ölçme araçlarını doldurmaları istenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, sosyal desteğin psikolojik dayanıklılığın önemli bir yordayıcısı olduğu, psikolojik dayanıklılığın da savaş sonrası etkilerde önemli bir koruyucu faktör olduğu ortaya konmuştur.

Kobasa (1979) Illinois Belediyesi'nde görev yapan orta ve üst düzey yöneticilerle yürüttüğü çalışmada, yaşları 40-49 arasında değişen 670 erkek yöneticiye son üç yılda yaşadıkları stresli olayları ve hastalık öykülerini listelemeleri istenmiştir. Bu sayede stres seviyeleri ve hastalık öyküleri karşılaştırılmak istenmiştir. Sonuç olarak, az sayıda hastalık geçiren ancak yoğun stres yaşayan kişilerin kendini adama, kontrol ve meydan okuma özelliklerine sahip olduğu, bu kişilerin kendisini işine adadığını, zorlukları yeteneklerini geliştiren bir fırsat olarak gördüklerini, yaşamlarındaki olayların kontrolünü kendilerinin elinde tuttuğunu ortaya koymuştur.

Lee (2011) deneyimlenen olumsuz yaşam olaylarının kadın ve erkek katılımcılarının başa çıkma becerilerini ve psikolojik dayanıklılık düzeylerini nasıl etkilediğini incelediği

çalışmasında, 16-25 yaş aralığında bulunan 428 kişi ile örneklemini oluşturmuştur. Katılımcılardan yaşam olayları, başa çıkma ölçeklerini doldurmaları istenmiş, araştırmanın sonucu olarak, kadınlar olumsuz yaşam olaylar karşısında daha fazla duygusal sorun yaşarken, katılımcıların tümü var olan olumsuz olaya karşı sosyal destek arayışı eğiliminde oldukları bulgulanmıştır.

Meyers (2007) boşanmış aile çocuklarının bağlanma ve psikolojik dayanıklılık düzeylerini inceledikleri araştırmalarında 236 ergen katılımcı yer almış, katılımcılardan psikolojik dayanıklılık ve romantik bağlanma ölçme araçlarını doldurmaları istenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre, psikolojik dayanıklılık düzeyi arttıkça, romantik bağlanma kaygısının azaldığı bulgulanmıştır.

Noorafshan, Jowkarb ve Hosseini (2013) yaptıkları araştırmada aile içi ilişkiler ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkiye odaklanmışlardır. 330 ergen katılımcının örneklemini oluşturduğu çalışmada, çocukların seçimlerine en çok başvurulduğu yöntemden en az başvurulduğu ve iletişimin kısıtlı olduğu yönetime doğru birbirinden farklı dört iletişim yöntemi belirlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, iletişimin yüksek olduğu yöntemlerde, psikolojik dayanıklılık düzeyleri de yüksekken; iletişimin az olduğu iletişim tiplerinde psikolojik dayanıklılık da düşük bulunmuştur.

Oktan (2008) üniversite eğitime devam eden bireylerle yürüttüğü çalışmasında, psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi incelemiş, kadınların erkeklere göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulgulanmıştır. Ayrıca katılımcıların problem çözme yetilerinin ve yaşam doyumu düzeylerinin yüksek olması durumunda, psikolojik dayanıklılık düzeylerinin de yüksek olduğunu bulgulanmıştır.

Özcan (2005) yaptığı araştırmada lise öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ve koruyucu faktörleri karşılaştırmıştır. Araştırmanın örneklemini, Ankara’da lise eğitime devam eden 70’inin anne-babası ayrı, 82’si ebeveynleri birlikte yaşayan olmak üzere, 152 katılımcıdan oluşmuştur. Öğrencilerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ve psikolojik dayanıklılık açısından koruyucu faktörleri “California Yılmazlık Değerlendirme Ölçeği” aracılığıyla belirlenmiştir. Araştırmada, ebeveynleriyle yaşayan lise öğrencilerinin sağlamlık düzeyleri ve koruyucu faktörler ebeveynleri ayrı olanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Sezgin (2012) ilköğretim okulunda görev yapan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerini kişisel bilgi formundan elde edilen bazı demografik değişkenlere göre incelemiştir. Araştırmaya Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi ilköğretim okullarında öğretmen kadrosunda çalışan 347 öğretmen katılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre,

katılımcıların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin cinsiyet ve görev yaptıkları öğretmenlik alanı değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir. Yine benzer şekilde psikolojik dayanıklılık ile yaş ve görev yapılan süre arasında anlamlı ilişki yoktur.

Shepperd ve Kashani (1991) psikolojik dayanıklılık ile stresin fiziksel ve psikolojik belirtileri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, çalışmanın örneklemini 14-16 yaş aralığındaki toplamda 150 katılımcıdan oluşturmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre, düşük stres düzeyine sahip erkek ve kadın katılımcıların daha düşük psikolojik ve fiziksel stres belirtisi gösterdikleri, zorluklarla mücadele etme gücü ile stres belirtileri arasında ilişkinin bulunduğu ortaya konmuştur.

Terzi (2005) öznel iyi olma ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, 395 üniversite öğrencisi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Uygulanan ölçme araçlarının sonucunda başa çıkma becerilerinin, stresli durumlarla başa çıkmakta etkili olduğu; psikolojik dayanıklılığın da öznel iyi olma düzeyini olumlu etkilediği sonucuna varılmıştır.

Wagnild ve Young (1988) araştırmalarında yaşlı kadınların psikolojik dayanıklılık düzeylerini incelemişlerdir. Araştırmaya katılan bireylerin hangi durumlarda stresli oldukları ve stres ile nasıl baş etmeye çalıştıkları bireysel görüşmelerde değerlendirilmiş, ayrıca katılımcıların stres ve başa çıkma düzeylerini belirlemek için nicel ölçme araçları kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre dayanıklılığın 5 boyutunun olduğu ortaya konmuştur. Temkinli davranma, öz yeterlilik, anlamlılık, varoluşsal yalnızlık ve net karar verme olarak belirlenmiştir.

Wallace, Bisconti ve Bergeman (2001) psikolojik dayanıklılık ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarını Hindistan'da yaşayan 443 katılımcı ile yürütmüştür. Araştırmaya katılan kişilerden psikolojik dayanıklılık, sosyal destek, depresyon ve yaşam doyumu ölçme araçlarını doldurmaları istenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, psikolojik sağlamlık düzeyleri yüksek olması, katılımcıların fiziksel ve psikolojik ruh sağlıklarını, algıladıkları sosyal desteği olumlu yönde etkilemektedir.

Waysman, Schwarzwald ve Solomon (2001) savaş tecrübesi yaşamış 348 katılımcı ile yürüttükleri araştırmada, savaşın uzun ve kısa vadeli etkilerine odaklanılmıştır. Araştırmada katılımcıların hem kişisel görüşlerine hem de savaş tecrübelerine odaklanılmıştır. Araştırmanın sonucunda travma öyküsü sonrası ortaya çıkan uzun ya da kısa vadeli sorunlar ile baş etmede psikolojik dayanıklılığın önemli bir koruyucu faktör olduğu bulgulanmıştır.

Weiss (2002) zihinsel yetersizliği bulunan çocukları olan anneler ile normal gelişim

gösteren çocukları olan annelerin psikolojik dayanıklılık düzeylerini incelediği çalışmasında toplamda 120 anne araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda, psikolojik dayanıklılığın ve algılanan sosyal desteğin var olan bir kriz durumuna adapte olmada ya da uyum sağlamada önemli bir faktör olduğu, psikolojik dayanıklılık ve algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça stres düzeyinin de azaldığı bulgulanmıştır.

Werner ve Smith (2001) tarafından yapılan ve 40 yıl süren boylamsal çalışmalarda, araştırmanın başlangıcında düşük okul başarısı, okul terki, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı yüksek risk olarak değerlendirmeye alınmış, araştırmaya dahil edilen katılımcılar 30'lu yaşlarında birer yetişkin olana kadar takip edilmiştir. Bu risk içeren davranışlarda bulunan çocukların 1/3'ünün yetişkinlik döneminde herhangi bir adli öykü ya da olumsuz herhangi bir durum yaşamadığı görülmüş, araştırmacılar tarafından bu durum "dayanıklılık" ile ilişkilendirilmiştir. Dayanıklılık düzeyi farklı olan bu çocukların özel durumu irdelendiğinde ise, algılanan sosyal desteğin, öz yeterliğin, öz saygının, mizacın, sosyal olgunluk düzeyinin, başa çıkma becerilerinin dayanıklılıkla ilişkili olduğu bulgulanmıştır.

BÖLÜM III

3.YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama süreci, verilerin çözümlemesi süreci ve zaman çizelgesi yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, boşanma sürecinde olan kadınların psikolojik dayanıklılıklarının yaş, öğrenim durumu, çalışma durumu, gelir durumu, boşanma nedeni, çocuk sahibi olma, aile ile birlikte yaşama durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan betimsel bir çalışmadır ve tarama yöntemlerinden (survey) biri olan anket tekniği kullanılmıştır.

Betimsel çalışma; olayların, nesnelerin ya da bireylerin geçmişte oldukları hali ya da var oldukları şekilleriyle tasvirlemeye çalışılmasıdır. Onları, değiştirme amacı güdülmeden mevcut durum hakkında etraflıca bilgi verir (Karasar, 2005). Bu çalışmada çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, belirli bir grup seçilerek (boşanma sürecindeki kadınlar) ve bu grup üzerinde anket taraması yapılarak evren hakkında genel bir yargıya varmak amaçlanmıştır (Karasar, 2005). Araştırmacının sorularına cevap bulacağı nitelikteki verilerin elde edilmesini sağlaması ve geniş bir örnekleme ulaşmayı kolaylaştırması sebebi ile anket tekniği kullanılmış olup, günümüz çalışmalarında en çok tercih edilenler arasında yer aldığı anlaşılmıştır (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2007; Şen, 2005).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma grubunu İzmir il merkezinde yaşayan ve boşanma sürecinde olan 85 kadından oluşmaktadır. Örneklemeye ilişkin sosyo-demografik bilgiler Tablo 2'e sunulmuştur.

Tablo 2. Örneklemeye ilişkin bilgiler

	<i>f</i>	%
Eğitim durumu		
İlkokul	20	23.5
Ortaokul	14	16.5

Lise	28	32.9
Lisans ve lisansüstü	23	27.1
Çalışma durumu		
Çalışıyor	54	63.5
Çalışmıyor	31	36.5
Gelir durumu		
1000 TL ve altı	33	38.8
1001-2000 TL	21	24.7
2001-3000 TL	19	22.4
3001 TL ve üstü	10	14.1
Geçim sağlayan		
Kendisi	49	57.6
Ailesi	25	29.5
Diğer (eşim, akrabalar, sosyal çevre)	11	12.9
Çocuk sayınız		
1 çocuk	37	38.8
2 çocuk	36	42.4
3 çocuk ve üstü	12	14.1
İkamet adresi		
Yalnız	8	9.5
Çocuğu ile birlikte	32	37.6
Aile ile birlikte	18	21.2
Ailesi ve çocuğu ile birlikte	27	31.8
Yaş		
20-30 yaş	24	28.2
30-40 yaş	42	49.4
40 yaş ve üstü	19	22.4

Tablo 2. incelendiğinde, katılımcıların %23.5'i (n=20) ilkokul, %16.5'i ortaokul (n=14), %32.9'u (n=28) lise, %27.1'i (n=23), lisans ve lisansüstü mezunudur. Katılımcıların %63.5'i (n=54) çalışmaktayken, %36.5'i (n=31) çalışmamaktadır. Katılımcıların %38.8'i (n=33) 1000 TL ve altı, %24.7'si (n=21) 1001-2000 TL arası, %22.4'ü (n=19) 2001-3000 TL arası, %14.2'si (n=10) 3001 TL ve üstü gelir elde etmektedir. Katılımcıların %57.6'sı (n=49)

geçimini kendisi sağlamaktayken, %29.4'ünün (n=25) ailesi, %12.9'unun (n=11) diğer kişiler tarafından karşılanmaktadır. Katılımcıların %38.8'i (n=37) tek çocuk sahibiyken, %42.4'ü (n=36) iki çocuk sahibi, %14.1'i (n=12) 3 çocuk ve üstü sayıda çocuk sahibidir. Katılımcıların %9.5'i (n=10) yalnız yaşamaktayken, %37.6'sı (n=32) çocuğu ile birlikte yaşamakta, %21.2'si (n=18) ailesi ile birlikte yaşamakta, %31.8'i (n=27) hem ailesiyle hem çocuğu ile yaşamaktadır. Katılımcıların %28.2'si (n=24) 20-30 yaş aralığındayken, %49.4'ü (n=42) 30-40 yaş aralığında, %22.4'ü (n=19) 40 yaş ve üzerindedir.

3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Veri toplamak amacı Türkçeye uyarlaması Basım ve Çetin (2011) tarafından gerçekleştirilen Yetişkinler İçin Dayanıklılık Ölçeği ve ayrıca araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

3.3.1. Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Friborg ve arkadaşları (2003) tarafından geliştirilip, Basım ve Çetin (2011) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılmıştır. 33 maddeden oluşmaktadır. “Yapısal Stil”, “Gelecek Algısı”, “Aile Uyum”, “Kendilik Algısı”, “Sosyal Yeterlilik” ve “Sosyal Kaynaklar” adıyla 6 alt boyuttan meydana gelmektedir.

Ölçeğin geçerlilik çalışmaları kapsamında doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve altı faktörlü yapı toplam %57'lik varyans analizi açıklanmıştır. Ayırt edici ve örtüşme geçerliliğine ulaşmak için “Kişilik Ölçeği” ile “Sosyal Zekâ Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği tespit etmek için yapısal eşitlik modelinin iç tutarlılık değerleri; “Kendilik Algısı” için 0.80, “Gelecek Algısı” için 0.75, “Sosyal Yeterlilik” için 0.82, “Aile Uyum” için 0.86, “Sosyal Kaynaklar” için 0.84 ve “Yapısal Stil” için 0.76 olarak bulunmuştur (Friborg ve ark. 2005). İç tutarlılığı hesaplanmış ve alt ölçeklerin Cronbach Alfa katsayıları .67 ile .90 arasında farklılaştığı görülmüştür. Test-tekrar-test korelasyonları ise .69 ile .84 arasında değişmektedir. Yapı geçerliliği sağlanmıştır. Ayırıcı geçerlilik diğer ölçeklerle sağlanmıştır.

3.3.2. Kişisel bilgi formu

Boşanma sürecinde olan kadınların kendileri ile ilgili bazı sosyo-demografik bilgileri toplayabilmek amacıyla kullanılmıştır. Bu bilgi formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri, Sosyal Bilimler İstatistik Paket Programı (SPSS, Statistical Package for the Social Sciences) 22.0 ile analiz edilmiştir. Boşanma sürecindeki kadınların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yaş, eğitim durumu, gelir durumu, birlikte yaşadıkları kişiler vb. gibi durumlara göre farklılaşıp farklılaşmadığı değerlendirilmiştir.

Örneğin bağımsız gruplar için *t* testi için gerekli varsayımların karşılanıp karşılanmadığına bakılması gerekmektedir. Bu varsayımlardan ilki verilerin normal dağılım göstermesidir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini değerlendirmek için, çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakılır. Normal dağılım için çarpıklık ve basıklık katsayısının +1 ve -1 arasında olması beklenmektedir. (Büyüköztürk, 2007). Yapılan analizler sonucunda çarpıklık değeri -.56 ve basıklık katsayısı .37 bulunmuştur. İkinci olarak varyansların homojenliği değerlendirmeye alınmıştır. Gerçekleştirilen Levene Testi sonucunda $F(1,167) = 3.86$ $p > 0.05$ sonucu bulunmuş, varyansların homojen olduğu görülmüştür. Bu inceleme sonucunda parametrik testlerin varsayımlarının karşılandığı sonucuna varılmış, analizlerde *t* testi ve tek yönlü varyans analizinin kullanılması kararlaştırılmıştır.

3.5. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının geçerli ve güvenilir olması önemlidir. Ayrıca veri toplamanın uygun ve doğru bir şekilde yapılması gibi, ölçme aracının nitelikli olması da önemlidir (Karasar, 2005). Bu sebeple ölçme aracının geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılmış olmasına ve bulguların hakemli bir dergide sunulmuş olmasına özen gösterilmiştir (Basım ve Çetin, 2011). Ölçme aracı geliştirilirken, ölçeği dil geçerliliği için uluslararası literatürde araştırma yapılmış dayanıklılık sözcüğünün resilience kavramını daha iyi açıkladığı konusunda 23 öğretim üyesinden görüş alınmıştır. Ölçeğin adı ile ilgili fikir birliği oluştuktan sonra ölçeğin tamamı anadili Türkçe olan iki İngiliz dili ve edebiyatı öğretim üyesi tarafından çevrilmiş, ölçekle ilgili altı alan uzmanından değerlendirme talep edilmiştir. Daha sonra iki İngiliz dili edebiyatı öğretim görevlisi tarafından ölçek yeniden İngilizceye çevrilmiş, özgün form ile karşılaştırıldıktan sonra yeni düzeltmeler yapılmış son olarak iki uzmandan ölçek ile ilgili görüş alınmış ölçeğin dil geçerliliği bu şekilde sağlanmıştır.

Ölçeğin ölçüt geçerliliğinin sağlanması için “kontrol odağı ölçeği” ve “sosyal karşılaştırma ölçeği” kullanılmıştır. Sosyal karşılaştırma ölçeği ile araştırmada kullanılan psikolojik dayanıklılık ölçeğinin tüm boyutları arasında 0.01 anlamlılık düzeyinde pozitif

yönde ilişkiler bulunmaktadır. Aynı zamanda kontrol odağı ölçeğinin ise her iki örneklem için kendilik algısı, gelecek algısı ve yapısal stil boyutu ile negatif yönlü ilişki saptanmıştır.

Ölçeğin güvenirliği test tekrar test güvenirliği ile sağlanmış, 23 gün ara ile aynı örneklem yeniden uygulanmış kendilik algısı için 0.72 gelecek algısı için 0.75, yapısal stil için 0.68 sosyal yeterlilik için 0.78, aile uyumu için 0.81 ve sosyal kaynaklar için 0.77 bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılığını hesaplamak için cronbach alfa değerleri hesaplanmıştır. Ölçeğin madde toplam bağlantı katsayıları 0.20 ile 0.52 arasında değişirken alt boyutların cronbach alfa katsayıları ise öğrenci örneklemini için 0.66 ile 0.81 arasında çalışan örneklemini için 0.68 ile 0.79 arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam cronbach alfa katsayısı tüm grup için 0.86 hesaplanmıştır. Güvenirliği test etmek amacı ile yapılan doğrulayıcı faktör analizinde kendilik algısı ile gelecek algısı boyutları birleşmiş kişisel güç boyutu ortaya çıkmıştır. Araştırmadan elde edilen bulguların cronbach alpha madde bağlantı katsayıları 0.36 ile 0,43 arasında değiştiği, Ölçeğin toplam cronbach alfa katsayısı 0.79 bulunmuştur.

3.6. Araştırmacının Rolü

Verilerin toplanma sürecine ilk olarak çalışmada kullanılacak olan ölçeği Türkçeye uyarlayan ve geçerlilik ve güvenirlik çalışmasını yapan araştırmacıdan izin alınması ile başlanmıştır. Araştırmada boşanma sürecinde olan kadınların psikolojik dayanıklılık durumları hakkında veri toplayabilmek adına Friberg ve arkadaşları (2003) tarafından geliştirilmiş olan Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği uygulanmıştır. Bu ölçeğin Türkçeye uyarlanması Basım ve Çetin (2011) tarafından gerçekleştirilmiş olup, 33 madde ve 6 boyuttan oluşmaktadır. Ayrıca kadınların yaş, eğitim ve gelir durumu gibi çeşitli özelliklerini belirleyebilmek adına araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Kişisel Bilgi Forumu kullanılmıştır. Adalet Bakanlığı ile gerekli izin yazışmaları yapıldıktan sonra İzmir ilinde yaşayan ve okuma-yazma bilen, kimlik bilgileri gerekli olmayan, boşanma aşamasındaki kadınlar arasından gönüllü katılım gerçekleştirenlere hem ölçek hem de form uygulanmıştır. Test uygulamaları 2019 Yılı Ocak ve Mart aylarında gerçekleştirilmiştir. Veri toplamak amacı ile çalışma yapılan katılımcılara araştırmanın amacı, önemi ve uygulama esnasında dikkat etmeleri gereken noktalar hakkında araştırmacı tarafından bilgilendirme yapılmıştır.

Araştırmacının rolü, veri toplama sürecinde etik ilkelere uygun hareket ederek, tezin hazırlanması sürecinde prosedürlerin dikkatlice yürütülmesini sağlamak, verilerin etik bir şekilde SPSS programına aktarımını sağlamak, uygun analizleri gerçekleştirmek ve gerçekleştirilen analizlerin etik kurallara uygun bir şekilde sunulması olmuştur

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde boşanma sürecinde olan kadınların psikolojik dayanıklılıklarının çeşitli değişkenler ile arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik yapılan istatistiksel analizlerden elde edilen bulgular tablolastırılmıştır.

4.1 Katılımcıların Sosyo-Demografik Değişkenlerine Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Bulgular

Boşanma sürecindeki kadınların psikolojik dayanıklılıklarının betimsel istatistikleri, tüm ölçek puanı ve dayanıklılık ölçeğinin alt boyutlarını oluşturan “Kendilik algısı, gelecek algısı, yapısal stil, sosyal yeterlilik, aile uyumu, sosyal kaynaklar” puanları yaş, öğrenim durumu, çalışma durumu, gelir durumu, boşanma nedeni, çocuk sahibi olma ve aile ile birlikte yaşama açısından incelenmiştir.

4.1.1. Katılımcıların Çalışma Durumuna Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri

Boşanma sürecinde olan kadınların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin katılımcıların çalışma değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar için t testi analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların psikolojik dayanıklılık ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanların katılımcıların çalışma durumu değişkenine göre bağımsız gruplar için t testi analizi sonuçları

	Grup	N	Ortalama	ss	t	p
Psikolojik dayanıklılık	Çalışıyor	54	137.00	18.49	-.129	.567
	Çalışmıyor	31	137.52	16.22		
Yapısal stil	Çalışıyor	54	16.54	3.11	-.262	.117
	Çalışmıyor	31	16.71	2.57		
Gelecek algısı	Çalışıyor	54	17.13	3.44	.340	.786
	Çalışmıyor	31	16.87	3.34		
Aile uyumu	Çalışıyor	54	23.94	5.94	-1.200	.295
	Çalışmıyor	31	25.52	2.57		
Kendilik algısı	Çalışıyor	54	25.96	4.31	-.490	.449
	Çalışmıyor	31	26.39	3.55		

	Çalışıyor	54	23.69	5.11		
Sosyal yeterlik	Çalışmıyor	31	22.42	5.23	1.080	.933
	Çalışıyor	54	29.74	4.81		
Sosyal kaynaklar	Çalışmıyor	31	29.61	5.58	.120	.536

$p>.05$

Tablo 3'e göre, katılımcıların psikolojik dayanıklılık ölçeği toplam puanları iş durumu değişkenine göre farklılaşmamaktadır ($t(83) = -.129$; $p = .567>.05$). Başka bir ifadeyle katılımcıların çalışması ya da çalışmaması psikolojik dayanıklılık düzeyleri üzerinde anlamlı bir etki oluşturmamaktadır. Ayrıca katılımcıların psikolojik dayanıklılık ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanlar, yapısal stil alt boyutu için ($t(83) = -.262$; $p = .117>.05$), gelecek algısı alt boyutu için ($t(83) = .340$; $p = .786>.05$), aile uyumu alt boyutu için ($t(83) = -1.200$; $p = .295>.05$), kendilik algısı alt boyutu için ($t(83) = -.490$; $p = .449>.05$), sosyal yeterlik alt boyutu için ($t(83) = 1.080$; $p = .933>.05$), sosyal kaynaklar ($t(83) = .120$; $p = .536>.05$)'dir. Tüm alt boyutlar katılımcıların iş durumuna göre farklılık göstermemektedir.

4.1.2. Katılımcıların Yaşlarına Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri

Boşanma sürecinde olan kadınların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin katılımcıların yaşları değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların psikolojik dayanıklılık ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanların katılımcıların yaşları değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları

	Grup	N	Ortalama	ss	F	p
Psikolojik dayanıklılık	20-30 yaş	24	133.88	17.05		
	30-40 yaş	42	137.57	16.68	.773	.465
	40 yaş ve üzeri	19	140.57	20.34		
Yapısal stil	20-30 yaş	24	16.67	2.48		
	30-40 yaş	42	15.86	3.27	4.439	.015
	40 yaş ve üstü	19	18.16	3.36		
Gelecek algısı	20-30 yaş	24	16.83	3.25		
	30-40 yaş	42	16.79	3.34	.691	.504
	40 yaş ve üzeri	19	17.84	2.97		
Aile uyumu	20-30 yaş	24	24.38	7.12		
	30-40 yaş	42	24.67	5.20	.027	.974

	40 yaş ve üzeri	19	24.37	5.66		
Kendilik algısı	20-30 yaş	24	25.04	4.69		
	30-40 yaş	42	26.05	3.47	2.264	.110
	40 yaş ve üstü	19	27.63	4.05		
Sosyal yeterlik	20-30 yaş	24	21.13	6.10		
	30-40 yaş	42	24.31	4.08	3.083	.048
	40 yaş ve üstü	19	24.47	5.49		
Sosyal kaynaklar	20-30 yaş	24	29.83	4.74		
	30-40 yaş	42	29.90	4.05	.226	.798
	40 yaş ve üstü	19	29.05	6.02		

$p > .05$

Psikolojik dayanıklılık ölçeğinden alınan toplam puanlar katılımcıların yaşlarına göre farklılaşmamaktadır ($p > .05$). Psikolojik dayanıklılık ölçeği alt boyutlarına bakıldığında ise, yapısal stil ve sosyal yeterlik alt boyutlarının katılımcıların yaşlarına göre farklılaştığı ($p < .05$), gelecek algısı, aile uyumu, kendilik algısı ve sosyal kaynaklar alt boyutlarının katılımcıların yaşlarına göre farklılaşmadığı bulgulanmıştır ($p > .05$). Yapısal stil ve sosyal yeterlik alt boyutlarındaki farklılığın kaynağını incelemek için Post-Hoc testlerinden Tukey Testi gerçekleştirilmiştir. Tukey Testi sonucunda, yapısal stil alt boyutunda 40 yaş ve üzeri annelerin 20-30 yaş aralığındaki annelere göre farklılaştığı; sosyal yeterlik alt boyutunda ise, 30-40 yaş aralığındaki annelerin 20-30 yaş aralığındaki annelere göre farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Başka bir ifadeyle, boşanma sürecindeki kadınların yaşları arttıkça, yapısal stil ve sosyal yeterlik puanları artmaktadır.

4.1.3. Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri

Boşanma sürecinde olan kadınların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin katılımcıların eğitim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır.

Tablo 5. Katılımcıların psikolojik dayanıklılık ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanların katılımcıların eğitim durumları değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları

	Grup	N	Ortalama	ss	F	p
Psikolojik dayanıklılık	İlkokul	20	129.35	21.66		
	Ortaokul	14	130.86	15.32	3.861	.012
	Lise	28	139.86	17.05		

	Üniversite	23	144.61	11.56		
Yapısal stil	İlkokul	20	15.10	3.52		
	Ortaokul	14	16.36	2.41	3.598	.017
	Lise	28	16.75	3.03		
	Üniversite	23	17.87	1.77		
Gelecek algısı	İlkokul	20	16.75	3.78		
	Ortaokul	14	16.57	3.41	.780	.508
	Lise	28	16.71	3.96		
	Üniversite	23	17.95	2.01		
Aile uyumu	İlkokul	20	22.80	7.22		
	Ortaokul	14	24.28	5.69	.972	.410
	Lise	28	24.82	5.86		
	Üniversite	23	25.78	4.32		
Kendilik algısı	İlkokul	20	26.00	4.61		
	Ortaokul	14	25.43	4.09	.218	.884
	Lise	28	26.21	4.40		
	Üniversite	23	26.52	3.10		
Sosyal yeterlik	İlkokul	20	21.30	5.65		
	Ortaokul	14	21.71	5.23	2.590	.047
	Lise	28	23.82	4.26		
	Üniversite	23	25.09	5.18		
Sosyal kaynaklar	İlkokul	20	27.40	5.18		
	Ortaokul	14	26.50	4.54	7.660	.000
	Lise	28	31.53	3.85		
	Üniversite	23	31.39	2.78		

$p>.05$

Psikolojik dayanıklılık ölçeğinden alınan toplam puanlar katılımcıların eğitim durumuna göre farklılaşmaktadır ($p<.05$). Psikolojik dayanıklılık ölçeği alt boyutlarına bakıldığında ise, yapısal stil, sosyal yeterlik ve sosyal kaynaklar alt boyutlarının katılımcıların eğitim durumuna göre farklılaştığı ($p<.05$), gelecek algısı, aile uyumu ve kendilik algısı alt boyutlarının ise eğitim durumu değişkenine göre farklılaşmadığı bulgulanmıştır ($p>.05$). Psikolojik dayanıklılık alt boyutlarındaki farklılığın kaynağına bakmak için Post-Hoc testlerinden Tukey Testi gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak; psikolojik dayanıklılık toplam puanlarında ve yapısal stil, sosyal yeterlik alt boyutlarında üniversite mezunu katılımcıların puanlarının ilkokul ve ortaokul mezunu katılımcıların puanlarına göre

farklılaştığı; sosyal kaynaklar alt boyutunda ise üniversite ve lise mezunu katılımcıların puanlarının ilkökul ve ortaokul mezunu katılımcıların puanlarına göre farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Başka bir ifadeyle, boşanma sürecindeki kadınların eğitim seviyeleri arttıkça sosyal yeterlik ve sosyal kaynaklar alt boyutlarından aldıkları puanlar da artmaktadır.

4.1.4. Katılımcıların Ekonomik Gelir Durumuna Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri

Boşanma sürecinde olan kadınların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin katılımcıların ekonomik gelir durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır.

Tablo 6. Katılımcıların psikolojik dayanıklılık ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanların katılımcıların ekonomik geliri değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları

	Grup	N	Ortalama	ss	F	p
Psikolojik dayanıklılık	1000 TL ve altı	21	136.52	17.61	1.135	.340
	1001-2000 TL	33	135.76	19.89		
	2001-3000 TL	19	134.58	18.69		
	3001 TL ve üstü	12	145.67	8.77		
Yapısal stil	1000 TL ve altı	21	16.73	2.58	1.607	.660
	1001-2000 TL	33	15.48	3.63		
	2001-3000 TL	19	17.11	2.88		
	3001 TL ve üstü	12	17.42	2.02		
Gelecek algısı	1000 TL ve altı	21	16.52	4.02	.535	.660
	1001-2000 TL	33	17.05	3.01		
	2001-3000 TL	19	17.47	3.26		
	3001 TL ve üstü	12	17.75	2.22		
Aile uyumu	1000 TL ve altı	21	25.00	6.54	.275	.843
	1001-2000 TL	33	23.71	5.92		
	2001-3000 TL	19	24.16	5.55		
	3001 TL ve üstü	12	25.17	4.28		
Kendilik algısı	1000 TL ve altı	21	25.94	4.16	.159	.923
	1001-2000 TL	33	25.86	5.08		
	2001-3000 TL	19	26.32	2.98		
	3001 TL ve üstü	12	25.80	5.80		
	1000 TL ve altı	21	22.70	5.22		

Sosyal yeterlik	1001-2000 TL	33	23.57	4.23	2.729	.049
	2001-3000 TL	19	25.58	6.40		
	3001 TL ve üstü	12	26.67	2.46		
Sosyal kaynaklar	1000 TL ve altı	21	29.64	4.26		
	1001-2000 TL	33	30.10	4.92	1.883	.139
	2001-3000 TL	19	27.95	5.99		
	3001 TL ve üstü	12	31.92	1.31		

$p>.05$

Psikolojik dayanıklılık ölçeğinden alınan toplam puanlar katılımcıların gelir durumuna göre farklılaşmamaktadır ($p>.05$). Psikolojik dayanıklılık ölçeği alt boyutlarına bakıldığında ise, sosyal yeterlik alt boyutunun katılımcıların gelir durumuna göre farklılaştığı ($p<.05$), yapısal stil, gelecek algısı, aile uyumu, kendilik algısı ve sosyal kaynaklar alt boyutlarının katılımcıların gelir durumuna göre farklılaşmadığı bulgulanmıştır ($p>.05$). Sosyal yeterlik alt boyutundaki farklılığın kaynağını incelemek için Post-Hoc testlerinden Tukey Testi gerçekleştirilmiştir. Tukey Testi sonucunda, sosyal yeterlik alt boyutunda 3001 TL ve üzerinde gelir elde edenlerin 1000 TL ve altı gelir elde edenlere göre farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Başka bir ifadeyle, boşanma sürecindeki kadınların ekonomik gelirlerinin yüksek olması sosyal yeterlik puanlarını olumlu etkilemektedir.

4.1.5. Katılımcıların Geçimini Sağlama Durumuna Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri

Boşanma sürecinde olan kadınların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin katılımcıların geçimini sağlama durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır.

Tablo 7. Katılımcıların psikolojik dayanıklılık ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanların katılımcıların geçimini sağlayan kişi değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları

	Grup	N	Ortalama	ss	F	p
Psikolojik dayanıklılık	Kendisi	49	137.08	17.93		
	Ailesi	25	139.16	17.47	.437	.648
	Diğer	11	133.18	17.26		
Yapısal stil	Kendisi	49	16.53	3.13		
	Ailesi	25	17.28	2.35	1.721	.185
	Diğer	11	15.36	2.76		

Gelecek algısı	Kendisi	49	17.14	3.51	.398	.673
	Ailesi	25	17.20	2.78		
	Diğer	11	16.18	4.24		
Aile uyumu	Kendisi	49	24.08	5.80	1.115	.333
	Ailesi	25	25.90	5.35		
	Diğer	11	23.27	6.87		
Kendilik algısı	Kendisi	49	25.78	3.97	.696	.501
	Ailesi	25	26.92	4.43		
	Diğer	11	25.82	3.40		
Sosyal yeterlik	Kendisi	49	23.74	5.15	.563	.572
	Ailesi	25	22.56	5.17		
	Diğer	11	22.45	5.39		
Sosyal kaynaklar	Kendisi	49	29.82	4.94	.150	.861
	Ailesi	25	29.28	4.68		
	Diğer	11	30.09	3.83		

$p>.05$

Psikolojik dayanıklılık ölçeğinden alınan toplam puanlar katılımcıların geçimlerini sağlama durumlarına göre farklılaşmamaktadır ($p>.05$). Aynı şekilde psikolojik dayanıklılık ölçeği alt boyutlarına bakıldığı zaman ise, sosyal yeterlik, yapısal stil, gelecek algısı, aile uyumu, kendilik algısı ve sosyal kaynaklar alt boyutlarının katılımcıların gelir durumuna göre farklılaşmadığı bulgulanmıştır ($p>.05$).

4.1.6. Katılımcıların Çocuk Sayısına Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri

Boşanma sürecinde olan kadınların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin katılımcıların çocuk sayısı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır.

Tablo 8. Katılımcıların psikolojik dayanıklılık ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanların katılımcıların çocuk sayısı değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları

	Grup	N	Ortalama	ss	F	p
Psikolojik dayanıklılık	1 Çocuk	37	136.62	16.63	.061	.941
	2 Çocuk	36	137.28	20.00		
	3 Çocuk	12	138.67	13.56		
	1 Çocuk	37	16.73	2.82		

Yapısal stil	2 Çocuk	36	16.58	3.38	.122	.886
	3 Çocuk	12	16.25	1.48		
Gelecek algısı	1 Çocuk	37	17.08	3.17		
	2 Çocuk	36	16.86	3.83	.125	.883
	3 Çocuk	12	17.41	2.75		
Aile uyumu	1 Çocuk	37	25.13	6.05		
	2 Çocuk	36	23.42	6.07	1.201	.306
	3 Çocuk	12	25.92	3.80		
Kendilik algısı	1 Çocuk	37	25.89	3.52		
	2 Çocuk	36	26.19	4.92	.141	.868
	3 Çocuk	12	26.58	2.54		
Sosyal yeterlik	1 Çocuk	37	21.76	5.98		
	2 Çocuk	36	24.67	4.21	3.053	.046
	3 Çocuk	12	24.41	3.94		
Sosyal kaynaklar	1 Çocuk	37	30.02	4.38		
	2 Çocuk	36	29.56	5.07	.206	.814
	3 Çocuk	12	29.08	4.77		

$p>.05$

Psikolojik dayanıklılık ölçeğinden alınan toplam puanlar katılımcıların çocuk sayılarına göre farklılaşmamaktadır ($p>.05$). Psikolojik dayanıklılık ölçeği alt boyutlarına bakıldığı zaman ise, sosyal yeterlik alt boyutunun katılımcıların çocuk sayılarına göre farklılaştığı ($p<.05$), sosyal kaynaklar, aile uyumu, gelecek algısı, kendilik algısı, yapısal stil alt boyutlarının katılımcıların çocuk sayılarına göre farklılaşmadığı bulgulanmıştır ($p>.05$). Sosyal yeterlik alt boyutundaki farklılığın kaynağını incelemek için Post-Hoc testlerinden Tukey Testi gerçekleştirilmiştir. Tukey Testi sonucunda, sosyal yeterlik alt boyutunda iki çocuk ve üç çocuk sahibi annelerin tek çocuk sahibi annelere göre farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Başka bir ifadeyle sahip olunan çocuk sayısının birden fazla olması boşanma sürecindeki annelerin sosyal yeterlikleri için koruyucu bir faktördür.

4.1.7. Katılımcıların İkamet Yerine Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri

Boşanma sürecinde olan kadınların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin katılımcıların ikamet yeri değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır.

Tablo 9. Katılımcıların psikolojik dayanıklılık ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanların katılımcıların birlikte yaşadığı kişi değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları

	Grup	N	Ortalama	ss	F	p
Psikolojik dayanıklılık	Eşi ve çocuğu ile	8	136.00	20.83	.508	.678
	Çocuğu ile	32	135.50	17.82		
	Ailesi ile	18	135.50	16.35		
	Ailesi ve çocuğu ile	27	140.67	17.66		
Yapısal stil	Eşi ve çocuğu ile	8	15.75	4.30	.956	.418
	Çocuğu ile	32	16.13	3.10		
	Ailesi ile	18	17.22	2.58		
	Ailesi ve çocuğu ile	27	17.00	2.36		
Gelecek algısı	Eşi ve çocuğu ile	8	16.88	4.73	.133	.940
	Çocuğu ile	32	16.39	3.22		
	Ailesi ile	18	16.78	2.80		
	Ailesi ve çocuğu ile	27	17.37	3.65		
Aile uyumu	Eşi ve çocuğu ile	8	21.50	8.47	1.797	.154
	Çocuğu ile	32	23.53	5.75		
	Ailesi ile	18	26.17	4.27		
	Ailesi ve çocuğu ile	27	25.48	5.67		
Kendilik algısı	Eşi ve çocuğu ile	8	28.00	2.14	1.118	.347
	Çocuğu ile	32	25.78	4.05		
	Ailesi ile	18	25.17	3.22		
	Ailesi ve çocuğu ile	27	26.59	4.79		
Sosyal yeterlik	Eşi ve çocuğu ile	8	24.00	4.38	.881	.454
	Çocuğu ile	32	23.81	4.51		
	Ailesi ile	18	21.50	5.60		
	Ailesi ve çocuğu ile	27	23.44	5.78		
Sosyal kaynaklar	Eşi ve çocuğu ile	8	29.88	4.58	.836	.478
	Çocuğu ile	32	29.31	5.01		
	Ailesi ile	18	28.67	5.68		
	Ailesi ve çocuğu ile	27	30.78	3.52		

$p>.05$

Psikolojik dayanıklılık ölçeğinden alınan toplam puanlar katılımcıların birlikte yaşadığı kişi durumuna göre farklılaşmamaktadır ($p>.05$). Aynı şekilde psikolojik

dayanıklılık ölçeği alt boyutlarına bakıldığı zaman da, sosyal yeterlik, yapısal stil, gelecek algısı, aile uyumu, kendilik algısı ve sosyal kaynaklar alt boyutlarının katılımcıların birlikte yaşadığı kişi durumuna göre farklılaşmadığı bulgulanmıştır ($p>.05$).

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, uygulama sonucunda elde edilen tüm veriler, mevcut çalışmanın bu kısmında ele alınacaktır. Bu sebeple çalışmanın hipotezleri doğrultusunda psikolojik dayanıklılığın, boşanma sürecindeki kadınların yaş, öğrenim durumu, çalışma durumu, gelir durumu, çocuk sahibi olma, aile ile birlikte yaşama gibi değişkenler üzerindeki etkisi incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda edinilen bulgular konu ile ilgili alanyazında daha önce yapılan çalışmalar etrafında değerlendirilmiştir. Ayrıca çalışmanın en son aşamasında konu ile ilgili çeşitli önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Boşanma sürecinde olan kadınların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin bazı değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığının incelendiği bu araştırmada ulaşılan ilk bulgu, boşanma sürecinde olan kadınların psikolojik dayanıklılık ölçeğinden aldıkları toplam puanın, yaş, çalışma durumu, gelir durumu, çocuk sahibi olma, aile ile birlikte yaşama gibi değişkenler açısından farklılaşmadığı, eğitim durumu değişkeni açısından fark gösterdiği olmuştur. Psikolojik dayanıklılık alt boyutlarına bakıldığında ise, iş durumu, kiminle ikamet ettiği ve geçimini kimin sağladığı değişkenlerine göre tüm alt boyutlarda anlamlı bir farklılığın bulunmadığı bulgulanmıştır. Ancak katılımcıların yaşlarının yapısal stil ve sosyal yeterlik alt boyutlarında; eğitim durumunun yapısal stil, sosyal yeterlik ve sosyal kaynaklar alt boyutlarında; katılımcıların gelir durumunun sosyal yeterlik alt boyutunda; son olarak çocuk sayısının sosyal yeterlik alt boyutunun farklılaştığı bulgulanmıştır.

Fribog ve arkadaşları (2005), psikolojik dayanıklılık yapısını “Aile Uyum”, “Kendilik Algısı”, “Yapısal Stil”, “Gelecek Algısı”, “Sosyal Yeterlilik” ve “Sosyal Kaynaklar” olmak üzere toplam altı faktörle açıklamışlardır. Bu faktörlerden kendilik algısı; kişinin kim olduğuna ve varlığının farkında olmasına yönelik bir anlam taşıırken, gelecek algısı ise kişinin geleceğe dönük bakış açısını ifade etmektedir. Bu bakış açısının olumlu eğilim taşıması psikolojik dayanıklılık açısından önem arz eder. Bir diğer alt boyut yapısal stil, kişinin kendine olan güveni, öz disiplin ve güçlü yanlarını ifade eden kişisel özellikleri olup, sosyal yeterlilik alt boyutu ise kişilerin sosyal yönden destek alıp almadığı ile ilgili bir faktördür. Aile uyumuna bakıldığında kişinin en yakınında bulunan kişiler ile birlikte hareket edebilme durumunu tanımlamaktadır. Psikolojik dayanıklılık süreci açısından aile uyumu ve

sosyal destek önemli rol taşımaktadır. Sosyal kaynaklar ise kişinin var olan sosyal destek mekanizmalarını ifade etmektedir (Çetin, 2011).

Araştırma bulgularından ilki psikolojik dayanıklılık toplam puanlarının ve yapısal stil, sosyal yeterlik ve sosyal kaynaklar alt boyutlarının eğitim durumuna göre farklılaşması, ölçeğin bu boyutlarında ve toplam puanlarda eğitim seviyesi arttıkça psikolojik dayanıklılık düzeyinin de artmasıdır. Ölçek puanlarındaki bu farklılaşma, kişinin yaşadığı güçlük ile baş edebilmesi için gerekli bilgi, beceri ve motivasyonu sağlayan yardım ve destek faktörlerinden birinin eğitim seviyesi olması ile ilişkisi olduğu düşünülebilir. Eğitim seviyesi, boşanma sürecindeki kadınların yaşadıkları süreci anlamlandırmalarını ve kabul etmelerine yardımcı olurken, başta yargı süreci olmak üzere bu sürecin bilinmezliklerine karşı bilinçli yaklaşarak, sorunlara yönelik daha güçlü bir tutum sergilemelerine, haklarının farkında olmalarına ve çözüme nispeten daha kolay ulaşabilmelerine fayda sağlayabilir. Konuyla ilgili olarak Abacı (2018) tarafından yapılan çalışmada, lisans ve lisansüstü mezunu olan annelerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin eğitim seviyesi nispeten daha düşük annelere kıyasla daha yüksek olduğu ve eğitim seviyesinin artmasının psikolojik dayanıklılığa pozitif yönde katkı sağladığı bulgulanmıştır.

Eğitim düzeyi arttıkça katılımcıların yapısal stil düzeyinin artması, yani eğitim seviyeleri yükseldikçe katılımcıların kendine olan güveni ve öz-disiplinin artması araştırmanın bir diğer bulgusudur. Bu bulgu genel özyeterlik kavramına işaret etmektedir. Öz yeterlik kavramını ortaya atan Bandura (1988) bir işi yapma konusunda güvene sahip olan kişilerin, bir amaca yönelik daha disiplinli çalıştıklarını ve var olan problemleri çözme konusunda daha yetenekli olduklarını vurgulamaktadır. Özyeterliğe yönelik yapılan çalışmalarda eğitim seviyesi arttıkça, özyeterlik puanlarının da arttığı, sonuç olarak yeterliliğini yüksek algılayan bireylerin yeterliliğini düşük algılayan bireylere göre daha çok çaba harcama eğiliminde olduğu vurgulanmaktadır (Çubukçu ve Girmen, 2007).

Araştırmanın ikinci bulgusu sosyal yeterliliğe ilişkin ortaya konan bulgulardır. Boşanma, oldukça stresli, yaşamda çok büyük değişimlere neden olan, aile üyelerine ve bütün aile sistemlerini etkileyen çok boyutlu ve karmaşık bir süreçtir (Gorel-Barnes, 1999). Bu sürecin nasıl atlatıldığı ya da nasıl atlatılacağı sosyal çevreden ve sosyal kaynaklardan ne ölçüde yararlanıldığı ile doğrudan ilgilidir. Boşanma sürecindeki kadınlar ile ilgili yapılan araştırmalarda, kadınların psikolojik dayanıklılık düzeyi yükseldikçe aile ve sosyal çevre ilişkilerine daha fazla önem verdikleri, destekleyici ilişkilerden daha fazla faydalandıkları, müşterek çocuklarının velayet sorumluluğunu alma eğiliminin daha da yükseldiği, ayrıca stresli zamanlarda sorumlu davranışlar sergileme sıklığının arttığı bildirilmektedir. Ayrıca

yine Türkiye'de yapılan bir çalışmada akran, aile ve sosyal çevre desteğinin öznel iyi oluşu olumlu etkilediği, sosyal çevrelerinden yeterli desteği alan katılımcıların psikolojik dayanıklılık düzeyinin de yüksek olduğu bulgulanmıştır (Akdoğan ve Yalçın 2018). Özetle, alanyazın bulguları göstermektedir ki; kadınların boşanma sürecini atlattırken kendilerini yalnız hissetmemeleri, sosyal bir kaynaktan yardım almak istedikleri zaman bu kaynağa kolayca erişebilmeleri büyük önem taşımakta, bu durum psikolojik dayanıklılık düzeylerinin önemli bir yordayıcısı olmaktadır. Bu araştırmanın bulguları da alanyazının bulgularını destekler niteliktedir. Boşanma sürecindeki kadınların yaşları, eğitim durumu, gelir durumu, çocuk sayısı gibi değişkenler boşanma sürecindeki kadınların sosyal yeterlik düzeylerini farklılaştırmaktadır.

Araştırma bulgularına göre boşanma sürecindeki kadınların yaşları arttıkça sosyal yeterlik ve yapısal stil puanları da artmaktadır. Bireylerin yaşadıkları deneyimler dünyayı algılamalarını, güçlenmelerini, kaynaklarını gözden geçirmelerini, özyeterliklerine yönelik inancını da etkilemektedir. Özetle yaştan getirdiği deneyimler, bireylerin kendilerine yönelik inançlarını arttırmakta, iş hayatında ve özel hayatında daha az sorun yaşamasına yol açmakta, nispeten daha az sorunlu özel hayat ve iş hayatı bireyler ruh sağlığını koruma olanağı bulmakta, bu durum da bireylerin sosyal yeterliklerini olumlu yönde etkilemektedir (Kavi ve Karakale, 2018). Nitekim bu çalışmada da boşanma sürecindeki kadınların yaşlarının arttıkça sosyal yeterlik puanlarının ve yapısal stil puanlarının yükseldiği görülmüş, araştırmadan elde edilen bu bulguların alanyazın bulguları ile paralel olduğu sonucuna varılmıştır.

Sosyal yeterlik açısından araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu, boşanma sürecindeki kadınların ekonomik gelir düzeyi yükseldikçe, sosyal yeterliklerinin de yükselmesidir. Bu bulgunun beklendik bir bulgu olduğu söylenebilir. Zira ekonomik durum psikolojik dayanıklılık açısından bir risk faktörü olarak tanımlanmaktadır (Diehl ve Hay, 2010; Tümlü ve Recepoğlu, 2013). Araştırma bulgularından yola çıkarak, boşanma sürecindeki kadınların ekonomik geliri arttıkça, sosyal kaynaklara ulaşmakta güçlük çekmediği, bu durumun da bireyin sosyal yeterlik inancını olumlu etkilediği, bu sayede boşanma sürecindeki kadınların kendisini sosyal olarak yeterli gördüğü sonucuna varılmıştır. Ancak unutulmamalıdır ki, ekonomik durumun yükselmesi, yalnızca boşanma sürecini ve sonrasını olumlu etkilememektedir. Boşanma davası öncesinde ekonomik geliri nispeten yüksek kadınlar boşanmaya karar vermekte daha cesaretli davranmakta, ekonomik geliri düşük kadınlar ise şiddet, vb. öyküler yaşasalar dahi evlilik birlikteliğine devam etme eğiliminde olmaktadır (Can ve Aksu, 2016). Gelecekteki çalışmaların örneklemine bu

kadınların da dahil edilmesi evlilik birlikteliği ve boşanma ile psikolojik dayanıklılığın doğasını daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir.

Sosyal yeterlik puanlarının farklılaştığı bir diğer bulgu çocuk sayısıdır. Çocuk sayısı, psikolojik dayanıklılık literatüründe ailevi ve ilişkisel risk faktörleri arasında yer almaktadır. Ancak çocuk sahibi olmak bir risk faktörü olmasının yanında koruyucu bir faktör olarak da değerlendirilebilir. Bu yanıyla psikolojik dayanıklılık, risk ve koruyucu faktörlerin iç içe geçtiği bir kavramdır. Örneğin travmatik bir öykü sonrası, çocuk sahibi olmanın koruyucu yanları bulunmaktadır (Bektaş, 2018; Masten, 2001). Çocuk sahibi olmak ve o çocuğu yetiştirmek, dünyayı algılamayı da etkilemektedir (Carter ve McGoldrick, 2003). Toplumsal cinsiyet kuralları gereği doğurganlığı olan kadınlardan çocukları ile ilgili genel sorumluluğu alması beklenmektedir. Yaşamını çocuklarına adayan kadınların sosyal kaynaklarını da çocuklarından oluşturduğu, bu nedenle çocuk sayısı arttıkça, boşanma sürecindeki kadınların sosyal olarak daha yeterli hissetmesinden kaynaklanmış olabilir. Ayrıca kişisel bilgi formunda çocukların yaşına yönelik herhangi bir soru bulunmamaktadır. Tek çocuklu annelerin çocuklarının yaşlarının küçük olması ve bakım/gözetim sorumluluğunun tek ebeveyne yüklenmiş olması durumu da, annelerin sosyal yeterlik düzeylerini olumsuz etkilemiş olabilir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda çocuk yaşının da araştırmaya dahil edilmesi, boşanma sürecindeki kadınların psikolojik dayanıklılık düzeylerini etkileyen faktörlerin daha iyi değerlendirilmesine yardımcı olabilir.

Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu sabit gelirli bir işte çalışma ya da çalışmamanın psikolojik dayanıklılık açısından farklılaşmamasıdır. Çalışma durumu, psikolojik dayanıklılık açısından ilgi gösterilmemiş bir değişkendir. Bu konuyla ilgili yalnızca iki araştırma bulgusuna erişilmiş (Bektaş, 2018; Bildirici, 2014), her iki araştırmacı da çalışma durumunun psikolojik dayanıklılık puanlarını farklılaştırmadığını bulgulamıştır. Araştırma öncesinde herhangi bir iş yerinde çalışan kadınların daha iyi bir ekonomik gelire sahip olabileceği, bu sayede sosyal kaynaklara erişmekte daha az zorlanabileceği, bu durumun da sosyal yeterlilik ve psikolojik dayanıklılık düzeyine olumlu katkı sağlayabileceği düşünülmekteydi. Örnekleme yer alan sabit gelirli bir işte çalışmayan kadınların, nafaka, aile ve sosyal çevre yardımı gibi kaynaklardan yeterince faydalandıklarına yönelik inançları da bu farklılaşmamaya yol açmış olabilir. Bu yardımlar sayesinde ekonomik güçlük algılamamış olabilirler.

Sonuç olarak, aile kurumu tarihin ilk zamanlarından günümüze kadar var olan eski ve köklü bir kurum olmasına karşın, toplumdaki ani değişimler, kanuni düzenlemeler ve sosyal yaşamımızı etkileyen her şeyden etkilenebilmekte, bu durum da aile kavramının süreç

içerisinde değişmesine neden olmaktadır. Bu hızlı değişim, şüphesiz aile hukukunu da etkilemekte günümüzde aile içi uyuşmazlıklar hem nicelik olarak hızla artmakta hem de nitelik olarak hızla farklılaşmaktadır (Erbay, Gök ve Kardeş, 2015; Erdem, 2018; Meşe, 2017; Özcan, 2017; Ünal, 2015). Bu nedenle aile uyuşmazlıklarına ve boşanma sonrasına yönelik yapılacak çalışmalara her zaman gereksinim duyulacak, araştırmacılar ailelerde ve evlilik içerisindeki bireylerdeki değişimleri anlama çabasında olmaya devam edeceklerdir. Psikolojik dayanıklılık düzeyinin çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeye yönelik yapılan bu çalışmanın daha geniş bir örnekleme ve farklı değişkenler dahil edilerek yapılması, boşanma sürecindeki kadınların baş etme mekanizmalarını anlamamızı sağlayabilir, bu durum da onlara yönelik önleyici ve koruyucu çalışmalar yapılmasının önünü açabilir.

5.2. Öneriler

Bu bölümde araştırmadan elde edilmiş olan bulgu ve sonuçlar doğrultusunda bazı önerilerde bulunulmuştur. Aile hukukunun en önemli kısımlarından olan boşanma süreci, ailenin dağılmasıyla birlikte hem sosyolojik olarak hem de psikolojik olarak toplumsal yapıyı etkileyen çok boyutlu bir süreçtir. Bu süreç kadın, erkek ve çocukları açısından yeni bir yaşam şekli oluşturmayı zorunlu kılması sebebi ile beraberinde yeni problemler ve sorumluluklar getirmektedir. Türkiye’de yapılan çalışmalara bakıldığında boşanma sonrasına uyum sağlama ile ilgili alanyazında yeterli düzeyde çalışma bulunmadığı, bu konudaki çalışmaların artması ile boşanma sonrası uyumu kolaylaştıran eğitim programlarına önem verilebileceği düşünülmektedir.

Bu araştırma, boşanma sürecinden itibaren yeni düzen oluşturma çabasında olan kadınların, bu süreci daha sağlıklı atlatabilmelerine olanak tanıyabilecek psikolojik dayanıklılık düzeylerinin çeşitli demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Literatüre göre bu süreçte en çok sorun yaşayan örneklemin yine kadınlardan oluştuğu, son beş yıl içerisinde boşanma sürecinde yaşanan sorunlar sebebi ile resmi kurumlara yapılan başvurularda kadınların erkeklerden 11 kat daha fazla başvuru yaptığı ortaya konmuştur (Uçan, 2007). Bu sebeple bir kriz durumu olan boşanmanın, kadınların günlük yaşam seyrini etkileyen ve değiştiren bir durum olması, kadınların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin belirlenerek bu süreçte dair önlemler alması açısından önem arz etmektedir.

Boşanma sürecindeki kadınların bu süreçte karşılaşılabilecekleri risklerin tamamını kontrol etmeleri mümkün değildir, bu doğrultuda riskler ile baş etmeyi kolaylaştıracak

koruyucu faktörler konusunda desteklenmesi gerekmektedir. Koruyucu faktörler kişinin sağlıklı uyumunu ve yeterliliklerini geliştiren, kişinin psikolojik dayanıklılığını artırırken yaşanabilecek riskin etkisini azaltan, bireyin duygusal ve fiziksel iyilik haline yardımcı olarak zorluklar karşısında güçlü kılan durumlardır (Masten, 1994;Tümlü-Recepoğlu, 2013; Kararırmak 2006). Bu sebeple koruyucu faktörlerin güçlendirilmesine yönelik çalışmalara gereksinim duyulduğu söylenebilir.

Yapılan çalışmada psikolojik dayanıklılık düzeyi yüksek kadınların çoğunlukla sosyal yeterlilik alt boyutu ile anlamlı bir fark ortaya çıkardığı görülmüştür. Koruyucu faktörlerin bu doğrultuda ele alınması boşanma sürecindeki kadınlara fayda sağlayabilir. Sosyal yönden desteklenen ve algıladığı sosyal destek düzeyi yüksek olan boşanma sürecindeki kadınların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek çıktığı göz önüne alındığında, boşanma süreci başladıktan itibaren kişinin sosyal destek mekanizmalarının desteklenebileceği bireysel psikolojik danışma uygulamaları gerçekleştirilebilir. Ayrıca benzer süreci yaşayan kadınlar bir araya getirilerek etkileşim grupları ve grupla psikolojik danışma uygulamaları uygulanabilir. Bu uygulamalar Adalet Bakanlığı'na bağlı aile mahkemesi uzmanları tarafından ya da Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda çalışan uzmanlar tarafından gerçekleştirilebilir.

Çalışmada psikolojik dayanıklılık ölçeği toplam puanlarına bakıldığında eğitim durumu alt boyutunun farklılaştığı, eğitim seviyesi arttıkça, psikolojik dayanıklılık puanlarının arttığı sonucuna varılmıştır. Ölçme aracının alt boyutları incelendiğinde özellikle yapısal stil, sosyal yeterlik ve sosyal kaynaklar faktörleri kendilerini göstermiş olup, bu faktörler kadınların öz güvenini, güçlü yanlarını, sosyal yönden destek alıp almadıklarını ve sosyal destek mekanizmalarının varlığını temsil etmektedir. Bu doğrultuda toplum içerisinde eğitim ve öğretim seviyesine özen gösterecek bir düzenlemeye gidilmesinin, ayrıca kadınların iyilik hallerini artıracak yetenekleri doğrultusunda kurs ve eğitimler ile desteklenmelerinin bu süreçteki kadınlara psikolojik dayanıklılıklarının artması hususuna fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Boşanma sürecindeki kadınlara psikolojik bir müdahale programı düzenlenerek, özellikle psikolojik dayanıklılık düzeyi düşük kişilerin tespit edilip bireysel olarak desteklenmesinin, bu süreci yaşayan kadınların ruh sağlığını korumaya yönelik önemli bir hizmet olacağı düşünülmektedir. Bu süreçte kadınların başa çıkma becerileri desteklenmeli, sürece meydan okuyarak, bu durumun bir kayıptan ziyade, kişisel gelişimi ve değişimi için bir fırsata dönüştürülmesi yönünde yaklaşım sergilenmelidir.

Bu çalışma yaş, öğrenim durumu, çalışma durumu, gelir durumu, boşanma nedeni, çocuk sahibi olma, aile ile birlikte yaşama gibi demografik değişkenlere göre incelenmiştir. İleride yapılacak olan çalışmalar bu değişkenlere ek olarak boşanma sürecinin diğer unsurları olan erkekler ve çocuklara yönelik olarak da psikolojik dayanıklılık düzeyi konusunda da veri toplanmasının bu doğrultuda cinsiyet temelli bir karşılaştırma ve ebeveyn-çocuk açısından karşılaştırma yapılmasının alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma kesitsel ve betimsel şekilde yapılmıştır. Bu sebeple yöntemlerden ve uygulamadan kaynaklı bazı sınırlılıklar sonuçların daha geniş ölçekli değerlendirilmesini engellemektedir. Kişisel bilgi formunda bulunan boşanma nedenleri maddesinde, gerçekte başka sebeple boşanma talep edilmesine rağmen, uygulamadaki kolaylığı sebebi ile kadınların “şiddetli geçimsizlik” maddesini işaretleme eğiliminde oldukları, uygulama sonrası bunu sözel olarak dile getirdikleri anlaşılmıştır. Çekişmeli boşanma sürecinin yıpratıcı olması uygulama yerinin adliye ortamı olması, değerlendirme konusunda araştırmacıyı sınırlamak ile birlikte daha sonra yapılacak olan çalışmalarda sürece dair nitel çalışmalar gerçekleştirilmesi sürecin dinamiklerini daha detaylı olarak ortaya koyabilir.

6. KAYNAKLAR

- Abalı, O. (2018). *Günümüz çocuklarına psikososyal tesirler*. İstanbul: Adeda Yayıncılık.
- Abacı, K. (2018) Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Tanılı Çocukların Annelerinin, Anksiyete, Depresyon ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Belirlenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep
- Akdoğan, B, ve Yalçın, S. B. (2018). Lise Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılık ve Çatışma Çözme davranışlarının Öznel İyi Oluşlarını Yordaması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (46), 174-197.
- Akıntürk, T. ve Ateş-Karaman, D. (2013). *Türk Medenî Hukuku Aile Hukuku*. İstanbul, Beta Basım.
- Aktaş, Ç . (2018). Boşanmanın erkekler üzerindeki etkisi: İstanbul örneği. *İmgelem*, 2(2), 29-57.
- Allred, K. D. ve Smith, T. W. (1989). The hardy personality: Cognitive and psychological responses to evaluative threat. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(2), 257-266.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2007). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı*. Ankara: Sakarya yayıncılık.
- Ayan N. (2007) Terk nedeniyle boşanma. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(1), 39-59.
- Aydın, O. ve Baran G. (2010). Toplumsal değişme sürecinde evlenme ve boşanma. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 21(2), 117-126.
- Balakas, K.A. (1999). *Family Resilience And The Resilience Of Homeless Schoolage Children*. Yayımlanmamış doktora tezi. Graduate School Of Saint Louis University, United States of America.

- Baldwin, A. L., Baldwin ve C Cole, R. E. (1990). *Stress-resistant families and Stress-resistant children*. İçinde J. Rolf, A. S. Masten, D. Cicchetti, K. H. Ve Nuechterlein S. Weintraub (Ed.), Risk and protective factors in the development of psychopathology (s. 257-280). New York: Cambridge University Press.
- Bandura, A. (1988). Self-efficacy conception of anxiety. *Anxiety research*, 1(2), 77-98.
- Barnes, G. G. (1999). Divorce transitions: Identifying risk and promoting resilience for children and their parental relationships. *Journal of Marital and Family Therapy*, 25(4), 425-441.
- Bartone, P. T., Roland, R. R., Picano, J. J., ve Williams, T. J. (2008). Psychological hardiness predicts success in US Army Special Forces candidates. *International Journal of Selection and Assessment*, 16(1), 78-81.
- Basım, H. N. ve Çetin, F. (2011). Yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(2), 104-114.
- Beauvais, F. ve Oetting, E. R. (1999). *Drug Use, Resilience, and myth of the golden child*. İçinde M. D. Glantz ve J. L. Johnson (Ed.) , Resilience And Development: Positive Life Adaptations (s.101-107). New York: Kluwer Academic / Plenum Publishers.
- Bergeman, C. S., Bisconti, T. L. ve Wallace, K. A. (2001). The mediational effect of hardiness on social support and optimal outcomes in later life. *Basic and applied social psychology*, 23(4), 267-276.
- Bohannon, P. (1970). The six stations of divorce. P. Bohannon (Ed.), *Divorce and After* (s. 33-62) içinde . Garden City, New York: Doubleday and Company, Inc.

- Bumpass, L. ve Raley, K. (2003). The topography of the divorce plateau: Levels and trends in union stability in the United States after 1980. *Demographic Research*, 8(8), 245-260.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, (s. 167-82)
- Campbell, J., Swank, P., ve Vincent, K. (1991). The role of hardiness in the resolution of grief. *OMEGA-Journal of Death and Dying*, 23(1), 53-65.
- Chung, H. (2008). *Resilience and character strenghts among college student*. (Yayınlanmamış doktora tezi), University of Arizona, Arizona.
- Clarke-Stewart, A. ve Brentano, C. (2006). *Divorce: Causes and consequences*. New Haven, Connecticut: Yale University Press.
- Çankırılı, A. (2013). *Evlilik Okulu*. İstanbul: Zafer Yayınları.
- Crowley, B. J. ve Hobdy, J. (2003). Psychological hardiness and adjustment to life events in adulthood. *Journal of Adult Development*, 10(4), 237-248.
- Biricik, D. (2012). Sosyal bilişim, farkında olmak ya da olmamak. *Bilim ve Teknik E-Dergisi*, 26-27.
- Demirbaş, N. (2010). *Yaşamda anlam ve yılmazlık* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Deniz, M. B. (2011). *Aile Hukuku*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
- Doğan, Ş. (2016). Boşanma nedenlerine yönelik tutumlar: Boşanmayı artırıcı veya engelleyici faktörlere yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması I. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 991-1011.
- Durak, M. (2002). *Deprem yaşamış üniversite öğrencilerinin psikolojik belirtilerini yordamada psikolojik dayanıklılığın rolü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Dwyer, M. C. (2000). *An exploration of resiliency amongst college students: Investigating the relationship amongst a measure of resilience, life stressors, social sources, and overall adjustment to college during the first year* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Truman State University, Truman.
- Earvolino - Ramirez, M. (2007, April). Resilience: A concept analysis. *İçinde Nursing forum* (Vol. 42, No. 2, pp. 73-82). Malden, USA: Blackwell Publishing Inc.
- Eminağaoğlu, N. (2006). *Güç koşullarda yaşayan sokak çocuklarında dayanıklılık (sağlamlık)*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Ergün, Z. (2004) *Boşanma Davaları* .Üçüncü Cilt. Adil Yayınevi, Ankara
- Faller, G. (2001). Positive psychology: A paradigm shift. *Journal of Pastoral Counseling*, 36, 7, 7-20.
- Fine, M. J., Holt, P. ve Tollefson, N. (1987). Mediating stress: Survival of the hardy. *Psychology in the Schools*, 24(1), 51-58.
- Finn, J. D. ve Rock, D. A. (1997). Academic success among students at risk for school failure. *Journal of Applied Psychology*, 82(2), 221-234.
- Florian, V., Mikulincer, M., ve Taubman, O. (1995). Does hardiness contribute to mental

health during a stressful real-life situation? The roles of appraisal and coping. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(4), 687-695.

Fraser, M. W., Richman, J. M., ve Galinsky, M. J. (1999). Risk, protection, and resilience: Toward a conceptual framework for social work practice. *Sosial Work Resarch- New York-*, 23, 131-144.

Friborg, O., Hjemdal, O., Rosenvinge, J. H., ve Martinussen, M. (2003). A new rating scale for adult resilience: What are the central protective resources behind healthy adjustment?. *International Journal of Methods in Psychiatric Rresearch*, 12(2), 65-76.

Gable, S. L., ve Haidth, J. (2005). What (and why) is positive psychology?. *Review of General Psychology*, 9(2), 103-110

Garmezy, N. (1993). Children in poverty: Re-silience despite risk. *Psychiatry*, 56, 127-136.

Garmezy, N. (1987). Stress, competence, and development: Continuities in the study of schizophrenic adults, children vulnerable to psychopathology and the search for stress-resistant children. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57(2), 159-174.

Gizir, C. A. (2007). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 113-128.

Gökçe, B. (1993). *Üniversite öğrencilerinde psikolojik güçlölük ve ruh sağlığı arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Gökmen, D. (2009). *Kadın sığınma evinde yaşayan şiddet görmüş kadınlar ile eşiyile birlikte yaşayan şiddet görmüş kadınlar arasındaki psikolojik dayanıklılık ve bağlanma durumlarının karşılaştırılması* (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Guttman, J. (1993). *Divorce in psychosocial perspective: Theory and research*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Güngör, H. C. (2014). Aile yılmazlığı değerlendirme ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Electronic Turkish Studies*, 9(5).
- Gürkan, U. (2006). *Grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeylerine etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Hallaç, S., ve Öz, F. (2014). Aile kavramına kuramsal bir bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(2).
- Jenks, R. J. (2002). *Divorce, annulments, and the Catholic Church: Healing or hurtful?*. New York: The Howard Press.
- Joseph, J. A. ve Joseph, M. (2007). *The resilient child: Preparing today's youth for tomorrow's world*. Cambridge: Da Capo Press.
- Kamya, H.(2000). Hardiness and spiritual well-being among social work students. *Journal of Social Work Education*, 36,2, 231-241
- Kandiyoti, D. (1984). "Aile Yapısında Değişme ve Süreklilik: Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım". *Türkiye'de Ailenin Değişimi Toplumbilimsel İncelemeler*. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- Kaner, S., Bayraklı, H., ve Güzeller, C. O. (2011) Anne-babaların yılmazlık algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 12(2), 63-78.
- Kansız, M. ve Arkar, H. (2011). Mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik doyumu üzerine etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12, 24-9.
- Kararımak, Ö. (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 129-142.

- Kararırmak, Ö., ve Siviş, R. (2008). Modernizmden postmodernizme geçiş ve pozitif psikoloji. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 102-115.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi* (17. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 81-83.
- Kaya, T. (2009). *İstanbul'da yaşayan boşanmış kadın ve erkeklerin boşanma deneyimleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Kayma Güneş, D. (2007). *Boşanma sürecindeki eşlerin aile içi ilişkileri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Keskin, A. (2017) *Boşanma davaları* (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kılıç, M. (2016). Incidence and risk factors of urinary incontinence in women visiting Family Health Centers. *Springerplus*, 5(1), 1331.
- Kırkbeşoğlu, N., Kandemir-Hacıbektaşoğlu, P., Gözükar, N. ve Çelik, Z (2004) *Kadın ve hukuk el rehberi*. İstanbul: Kadem Yayını.
- King, L. A., King, D. W., Fairbank, J. A., Keane, T. M., ve Adams, G. A. (1998). Resilience—recovery factors in post-traumatic stress disorder among female and male Vietnam veterans: Hardiness, postwar social support, and additional stressful life events. *Journal of personality and social psychology*, 74(2), 420-434.
- Kirby, L. D., ve Fraser, M. W. (1997). Risk and resilience in childhood. İçinde M. W. Fraser (Ed.), *Risk and resilience in childhood, An ecological perspective* (ss. 10–33). Washington, DC: NASW Press.
- Kobasa, S. C. (1979). Stressful life events, personality, and health: an inquiry into hardiness. *Journal of personality and social psychology*, 37(1), 1-11.

- Korkut, Y. (2003). Bir geçiş krizi olarak boşanma. *Psikoloji alışmaları*, 23, 99-112.
- Kökçen Eryavuz, A. ve Üdoğruk-Birecikli, Ş. (2018). Türkiye'de kadının boşanması: yaşam analizi modelleri. *Calisma ve Toplum*, 58(3).
- Lambert C.E. , Lambert, V. A., ve Yamase, H. (2003) Psychological Hardiness, Workplace Stress and Related Stress Reduction Strategies. *Nursing and Health Sciences*, v:5,181-184
- Lee, M. N. (2011). Applying risk and resilience framework in examining youth's sustainability in coping with life's challenges. *International Journal of Trade, Economics & Finance*, 2(5), 407.
- Maddi, S. R. (2006). Hardiness: The courage to grow from stresses. *The Journal of Positive Psychology*, 1(3), 160-168.
- Maddi, S. R. (2007). Relevance of hardiness assessment and training to the military context. *Military Psychology*, 19(1), 61.
- Masten, A. S., Morison, P., Pellegrini, D. ve Teliegen, A. (1990). Competence under stress: risk and protective factors. İçinde J. Rolf, A. S. Masten, D. Cicchetti, K. H. Nuechterlein ve S. Weintraub (Ed.). *Risk and protective factors in the development of psychopathology* (236-256). New York: Cambridge University Press.
- Masten, A. S. (1994). Resilience in individual development: successful adaptatiodespite risk and adversity. İçinde M. C.Wang, & E. W. Gordon (Ed.). *Educational resilience in inner-city America: challenges and prospects* (3-25) . New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American psychologist*, 56(3), 227.

- Masten, A. S. ve Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. *American psychologist*, 53(2), 205.
- Meyers, S. R. (2007). *The relationship between parental divorce and adult romantic attachment: Considering factors of parenting style and psychological hardiness*. (Yayınlanmış doktora tezi). Pace University, New York.
- Nazlı, S. (2001). *Aile danışmanlığı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Nazlı, S.(2014). *Aile Danışmanlığı* (S.394). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Noorafshan, L., Jowkarb, B., ve Hosseini F. S. (2013). Effect of family communication patterns of resilience among Iranian adolescents. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* ,84, 900 – 904
- Oktan, V. (2008). *Üniversite sınavına hazırlanan ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Öngider, N. (2013). Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5:2, 140-161.
- Öngider-Gregory, N. (2016). Boşanma mı yoksa çocuk için evliliği sürdürmek mi? Çocuğun psikolojik uyumu açısından önemli bir soru. *Psikiyatride Guncel Yaklasimlar*, 8(3), 275-289.
- Öz, F. ve Yılmaz B. E. (2009). Ruh sağlığının korunmasında önemli bir kavram: Psikolojik sağlamlık. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 16(3), 082-089.
- Özgüven, İ.E.(2000). *Evlilik ve Aile Terapisi* (s.344). Ankara: PDREM Yayınları.
- Özügürlü, K. (1990). *Evlilik Raporu*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

- Parvin, S., Kalantari, A., Davoodi, M. ve Mohammadi, F. (2011). Emotional Divorce in Tehran City. *IAU International Journal of Social Sciences*, 1(4), 57-64.
- Prince-Embury, S. (2013). The ego-resiliency scale by Block and Kremen and trait ego-resiliency. İçinde S. Prince-Embury ve D.H. Saklofske (Ed.), *Resilience in Children, Adolescents and Adults* (ss. 135–138). New York: Springer.
- Rolland, J. S. ve Walsh, F. (2006). Facilitating family resilience with childhood illness and disability. *Current opinion in pediatrics*, 18(5), 527-538.
- Salman, N. Ve Uzunboylu, H. (2011). *Eşlerin boşanma nedenleri ve eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Schwarzwald, J., Solomon, Z. ve Waysman, M. (2001). Hardiness: An examination of its relationship with positive and negative long term changes following trauma. *Journal of Traumatic Stress: Official Publication of the International Society for Traumatic Stress Studies*, 14(3), 531-548.
- Seligman, M. E., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction *American Psychologist* , 55,5-14
- Seligman, M. E. (2002). Positive psychology, positive prevention, and positive therapy. İçinde . C. R. Snyder ve S. J. Lopez (Ed.) *Handbook of positive psychology* (s. 3-9). New York : Oxford University Press
- Sezgin, F. (2009). Relationships between teacher organizational commitment, psychological hardiness and some demographic variables in Turkish primary schools. *Journal of Educational Administration*, 47(5), 630-651.
- Sezgin, F. (2012). İlköğretim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 489-502
- Shepperd, J. A., ve Kashani, J. H. (1991). The relationship of hardiness, gender and stress outcomes in adolescents. *Journal of Personality*. 59(4).747-768.

- Sipahioğlu, Ö. (2008). *Farklı risk gruplarındaki ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Şen, Ü. S. (2005). Sanat eğitiminde bilimsel araştırma yöntemlerinin kullanılması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 343-360.
- Terzi, Ş.(2005). *Öznel iyi olmaya ilişkin psikolojik dayanıklılık modeli* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Terzi, Ş. (2008). Üniversite öğrencilerinde kendini toparlama gücünün içsel koruyucu faktörlerle ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 297 – 306.
- Titelman, P. (2014). *Emotional cutoff: Bowen family systems theory perspectives*. New York: Routledge.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2018). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2018*. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27593> adresinden 22.04.2019 tarihinde elde edildi.
- Yörükoğlu, A. (2000) *Değişen toplumda aile ve çocuk*, İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yurtkurtaran Demirkan S., Günindi Ersöz A., Beder Şen R., Ertekin E., Sezgin Ö., Turğut A. M. Ve Şehitoğlu N. (2009). Boşanma nedenleri araştırması. *T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını*, Ankara
- Van Houdt, K., Kalmijn, M., & Ivanova, K. (2018). Family Complexity and Adult Children's Obligations: The Role of Divorce and Co-Residential History in Norms to Support Parents and Step-Parents. *European Sociological Review*, 34(2), 169-183.
- Wagnild, G., & Young, H. M. (1988). Resilience and caregiver burden among caregivers of spouses with Alzheimer's disease.

- Weiss, M. J. (2002). Hardiness and social support as predictors of stress in mothers of typical children, children with autism, and children with mental retardation. *Autism*, 6(1), 115-130.
- Werner, E. E., ve Smith, R. S. (2001). *Journeys from childhood to midlife: Risk, resilience, and recovery*. New York: Cornell University Press
- Hecker, L. L. ve Wetchler, J. L. (2014). *An introduction to marriage and family therapy*. New York: Routledge.
- Windle, G. (2011). What is resilience? A review and concept analysis. *Reviews in Clinical Gerontology*, 21(2), 152-169.
- Yıldırım, N. (2004). Türkiye’de boşanma ve sebepleri. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(28), 59-81.
- Uçan, Ö.(2007) Boşanma Sürecindeki Kriz Merkezine Başvuran Kadınların Retrospektif Olarak Değerlendirilmesi, *Klinik Psikiyatri* 10,38-45
- Uyar, S. (1999). *Boşanmış bireylerin evlilik süreci ve bugüne ilişkin psikolojik sorunları üzerine bir araştırma* (Tıpta uzmanlık tezi). Genel Kurmay Başkanlığı, Gülhane Askeri Tıp Akademisi , Askeri Tıp Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı Başkanlığı, Ankara
- Ülker Tümlü, G. (2012). *Psikolojik dayanıklılık düzeyleri farklı üniversitöğrencilerinin temas engellerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi) Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ülker Tümlü, G. ve Recepoğlu, E. (2013). Üniversite akademik personelinin psikolojik dayanıklılık ve yaşam doyumu arasındaki ilişki. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(3).

EKLER

EK-1 KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Aşağıda sizinle ilgili ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her ifadeyi dikkatlice okuduktan sonra kendinizi yansıtacak cevabın yanına (X) işareti koyarak belirtiniz. Bu bilgi formunda vereceğiniz bilgiler bilimsel bir amaç için kullanılacak olup başka hiç kimse ile hiçbir yerde paylaşılmayacaktır. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Yeliz COŞKUN

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

1- Yaşınız: .....

2-Eğitim durumunuz:

( ) İkokul mezunu   ( ) Ortaokul mezunu   ( ) Lise mezunu
( ) Üniversite   ( ) Yüksek lisans mezunu   ( ) Diğer

3-Çalışıyor musunuz?

( ) Evet   ( ) Hayır

4-Çalışıyorsanız gelir durumunuz:

( ) 1.000 TL' ye kadar   ( ) 1.001- 2.000 TL.   ( ) 2.001-3.000 TL.
( ) 3.001-4.000 TL.   ( ) 4.001-5.000 TL.   ( ) 5.001 TL. ve üzeri

5-Çalışmıyorsanız geçiminizi kim sağlıyor?

( ) Eşim   ( ) Ailem   ( ) Diğer

6- Çocuk sayınız:

üzeri ☐ Çocuğum yok ☐ 1 Çocuk ☐ 2 Çocuk ☐ 3 Çocuk ☐ 4 Çocuk ve

7- Şu an kiminle birlikte ikamet etmektesiniz?

- ☐ Halen eşim ile birlikte yaşamaktayım
- ☐ Yalnız yaşamaktayım
- ☐ Çocuğum/Çocuklarım ile birlikte yaşamaktayım
- ☐ Ailem ile birlikte yaşamaktayım
- ☐ Ailem ve çocuklarım ile birlikte yaşamaktayım
- ☐ Diğer

EK-2 YETİŞKİNLER İÇİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK ÖLÇEĞİ

1. Beklenmedik bir olay olduğunda...	Her zaman bir çözüm bulurum	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Coşu kez ne yapacağımı kestiremem
2. Gelecek için yaptığım planların...	Başarılması zordur	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Başarılması mümkündür
3. En iyi olduğum durumlar şu durumlardır...	Ulaşmak istediğim açık bir hedefim olduğunda	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Tam bir günlük boş bir vaktim olduğunda
4. ...olmaktan hoşlanıyorum	Diğer kişilerle birlikte	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Kendi başıma
5. Ailemin, hayatta neyin önemli olduğu konusundaki anlayışı...	Benimkinden farklıdır	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Benimkiyle aynıdır
6. Kişisel konuları ...	Hiç kimseyle tartışmam	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Arkadaşlarımla/Aile-üleriyle tartışabilirim
7. Kişisel problemlerimi...	Çözemem	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Nasıl çözebileceğimi bilirim
8. Gelecekteki hedeflerimi...	Nasıl başaracağımı bilirim	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Nasıl başaracağımdan emin değilim
9. Yeni bir iş/projeye başladığımda ...	İleriye dönük planlama yapmam, derhal işe başlarım	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Avrıntılı bir plan yapmayı tercih ederim
10. Benim için sosyal ortamlarda rahat/esnek olmak	Önemli değildir	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Çok önemlidir
11. Ailemle birlikteyken kendimi ... hissedirim	Çok mutlu	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Çok mutsuz
12. Beni ...	Bazı yakın arkadaşlarımla/aile üyelerim	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Hiç kimse cesaretlendiremez
13. Yeteneklerim...	Olduğuna çok inanırım	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Konusunda emin değilim
14. Geleceğimin ... olduğunu hissediyorum	Ümit verici	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Belirsiz
15. Şu konuda iyiyimdir...	Zamanımı planlama	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Zamanımı harcama
16. Yeni arkadaşlık konusu ... bir şeydir	Kolayca yapabildiğim	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Yapmakta zorlandığım
17. Ailem şöyle tanımlanabilir ...	Birbirinden bağımsız	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Birbirine sıkı biçimde kenetlenmiş
18. Arkadaşlarımla arasındaki ilişkiler ...	Zayıftır	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Güçlüdür
19. Yargılarıma ve kararlarıma ...	Çok fazla güvenmem	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Tamamen güvenirim
20. Geleceğe dönük amaçlarım ...	Belirsizdir	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	İyi düşünülmüştür
21. Kurallar ve düzenli alışkanlıklar ...	Günlük yaşamımda yoktur	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Günlük yaşamımı kolaylaştırır
22. Yeni insanlarla tanışmak ...	Benim için zordur	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Benim iyi olduğum bir konudur
23. Zor zamanlarda, ailem ...	Geleceğe pozitif bakar	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Geleceği umutsuz görür
24. Ailemden birisi acil bir durumla karşılaştığında...	Bana hemen haber verilir	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Bana söylenmesi bir hayli zaman alır
25. Diğerleriyle beraberken	Kolayca gülerim	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Nadiren gülerim
26. Başka kişiler söz konusu olduğunda, ailem şöyle davranır:	Birbirlerini desteklemez biçimde	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Birbirlerine bağlı biçimde
27. Destek alırım	Arkadaşlarımdan/aile üyelerinden	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Hiç kimseden
28. Zor zamanlarda ... eğilimim vardır	Her şeyi umutsuzca gören bir	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Beni başarıya götürebilecek iyi bir şey bulma
29. Karşılıklı konuşma için güzel konuların düşünülmesi, benim için ...	Zordur	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Kolaydır
30. İhtiyacım olduğunda ...	Bana yardım edebilecek kimse yoktur	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Her zaman bana yardım edebilen birisi vardır
31. Hayatımdaki kontrol edemediğim olaylar (ile) ...	Bana çıkmaya çalışırım	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Sürekli bir endişe/kaygı kaynağıdır
32. Ailemde şunu severiz ...	İşleri bağımsız olarak yapmayı	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	İşleri hep beraber yapmayı
33. Yakın arkadaşlarımla/aile üyeleri ...	Yeteneklerimi beğenirler	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Yeteneklerimi beğenmezler

EK-3 ÖĞRENCİNİN AKADEMİK ÖZGEÇMİŞİ

Kişisel Bilgiler			
Adı ve Soyadı	Yeliz Coşkun		
E-postası/Web Sayfası	Uysalyeliz5@hotmail.com		
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce		
Öğrenim Bilgileri			
	Üniversite	Bölüm	Yıl
Lisans	Ege Üniversitesi	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	2004-2008
Tez Başlığı	Boşanma Sürecindeki Kadınların Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi		
Tez Danışmanı	Doç. Dr. Serkan AYAN		
Akademik Eserler			
(Makale, kitap, kitap bölümü, bildiri, poster, sergi, konser vb. eserlerden kaynakça yazım kurallarına göre en fazla 10 eser yazılmalıdır.) Tezden üretilen yayınlar * ile işaretlenmelidir.			

EK-4 ÖLÇEK İZNİ

Yeni | Yanıtla | Sil | Arşivle | Gereksiz | Süpür | Taşı | Genial

Fwd: psikolojik **dayanıklılık** ölçeği

NB NEJAT BASIM
31.08.2015 (Pzt), 22:50
Siz ı

Yanıtla |

psikolojik dayanıklılık ol... 282 KB
Psikolojik Dayanıklılık Öl... 96 KB
psikolojik dayanıklılık öl... 164 KB

3 ekin (542 KB) Tümünü indir Tümünü OneDrive - Kişisel konumuna kaydet

Merhaba. Mesajınızı bu adresimden yanıtlıyorum. Ölçeği tabii ki kullanabilirsiniz. Ölçeğin yer aldığı makaleyi, makalenin sonunda yer alan ölçeğin word ortamındaki halini (kopyalayıp yapıştırması kolay olur) ve değerlendirme esaslarını içeren bilgi notunu ekte gönderiyorum. Çalışmalarınızda kolaylıklar ve başarılar dilerim.

Nejat

Prof. Dr. H. Nejat Basım
Başkent Üniversitesi İİBF, İşletme Bölümü
Bağlica Kampüsü Eskişehir Yolu 20. Km. Bağlica 06810 ANKARA
Tel: 312 2465555/1682
e-posta: nbasim@baskent.edu.tr nbasim@gmail.com

EK-5 UYGULAMA İZNİ

T.C.
İZMİR ADLİ YARGI İLK DERECE MAHKEMESİ
ADALET KOMİSYONU BAŞKANLIĞI

Sayı : 2018/5447 Muh.
Konu : Yeliz COŞKUN

19/10/2018

DAĞITIM YERLERİNE

Dokuz Eylül Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nın 27/09/2018 tarihli tarihli ve 15563195-302.08.01-502 sayılı yazıları ile Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Yeliz COŞKUN'un "Boşanma Sürecindeki Kadınların Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" konulu tez çalışması yapacağı ve söz konusu çalışma için gerekli iznin verilmesinin talep edildiği anlaşıldığından,

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Yeliz COŞKUN'un Aile Mahkemelerinde tez çalışmaları yapma talebi Başkanlığımızca uygun görülmüş olup,

Adı geçene söz konusu tez çalışması yapabilmesi için gerekli kolaylığın sağlanması hususunda,

Bilgi ve gereğini rica ederim.

İbrahim KORKMAZ
Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi
Adalet Komisyonu Başkanı

e-imza

(İmza)

Elektronik imza aşlı ile aynıdır
İzmir Adalet Komisyonu Yazı İşleri Müdürü

Ömer GENÇER 13683

Ek: 2

Dağıtım:
Aile Mahkemelerine

*Bu elektronik imza ile imzalanmış ve DYS üzerinden gönderilmiştir. Ayrıca fiziki olarak gönderilmeyecektir.

Adres : İzmir Adliye Sarayı 35050 Bayraklı - İZMİR
Dahili : 1487
Bilgi için : Mine AKLEYLEK-Zabıt Kâtibi

Santral : (232) 411 20 00
Faks : (232) 411 24 02
ab99965@adalet.gov.tr

